

RAHANPESUN TORJUNTA KOSKEVA TARJOUSPYYNTÖ

JUST/2018/JACC/PR/CRIM/018

Juristeille suunnatun rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevia sääntöjä käsittelevän koulutuksen kehittäminen ja järjestäminen EU:n tasolla

KÄYTTÄJÄN OPAS

22. helmikuuta 2021

Vastuuvapauslauseke

Nämä tiedot on tuotettu Euroopan unionin kanssa tehdyn sopimuksen (viitenumero JUST/2018/JACC/PR/CRIM/018) mukaisesti, eivätkä ne edusta Euroopan komission virallista kantaa. Komissio tai sen nimissä toimivat henkilöt eivät vastaa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja käytetään.

JULKAISIJAT

European Lawyers Foundation

Fluwelen Burgwal 58

2511 CJ – Haag

Alankomaat

+31 612 990 818

www.elf-fae.eu

info@elf-fae.eu

Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto

Rue Joseph II, 40

1000 – Bryssel

Belgia

+32 2234 6510

www.ccbe.eu

info@ccbe.eu

Kuvat (etusivu)

© Adobe Stock

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT	5
JOHDANTO	6
MÄÄRITELMÄT	8
<i>Mitä on rahanpesu?</i>	8
<i>Mitä on terrorismin rahoitus?</i>	9
<i>Koskeeko EU:n rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntajärjestelmä juristeja ja jos koskee, minkä toimien osalta?</i>	9
RISKIPERUSTEINEN LÄHESTYMISTAPA	11
<i>Yleistä</i>	11
<i>Miten riskiarvio tehdään?</i>	14
<i>Toimiston koko</i>	15
ASIAKKAAN TUNTEMISVELVOLLISUUS	16
<i>Johdanto</i>	16
<i>Ajoitus</i>	18
<i>Taso</i>	19
<i>Tehtävien antaminen kolmansille osapuolille</i>	25
<i>Kirjalliset toimintaperiaatteet, valvontatoimenpiteet ja menettelytavat</i>	26
<i>Tietojen säilyttäminen</i>	29
<i>Yritykset</i>	29
<i>Trustit</i>	31
TOSIASIAALLISET OMISTAJAT JA EDUNSAAJAT	31
SUURIRISKISET KOLMANNET MAAT	35
POLIITTISESTI VAIKUTUSVALTAISET HENKILÖT	36
ASIAKKAAT, JOITA EI TAVATA HENKILÖKOHTAISESTI	39
VAROITUSMERKIT	39
TEKNOLOGIAN KÄYTTÖ	41
ILMOITUSVELVOLLISUUDET	42
<i>Johdanto</i>	42
<i>Varoittaminen</i>	44
<i>"Tietää tai epäilee" tai "on perusteltu syy epäillä" ja sanojen yleinen merkitys</i>	45
<i>"Rikollinen toiminta"</i>	46

TIETOSUOJA.....	47
JURISTIN JA ASIAKKAAN VÄLINEN LUOTTAMUKSELLISUUS.....	49
<i>Johdanto.....</i>	<i>49</i>
<i>Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö.....</i>	<i>50</i>
<i>Päätelmät.....</i>	<i>51</i>
RAJATYLITTÄVÄT NÄKÖKOHDAT	52
SEURAAMUKSET	53
<i>Johdanto.....</i>	<i>53</i>
<i>Rikosta koskevat vaatimukset.....</i>	<i>54</i>
LIITE 1 – SUURIRISKISET KOLMANNET MAAT.....	55

KÄYTTÄJÄN OPAS

ALKUSANAT

Tämä koulutusopas (käyttäjän opas) on laadittu rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevia EU:n tason sääntöjä käsittelevään koulutukseen osallistuville juristeille. Vastaava opas (kouluttajan opas) on saatavilla myös koulutuksen toteuttaville henkilöille.

Molemmat oppaat on laadittu European Lawyers Foundation (ELF) -liiton ja Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvoston (CCBE) kanssa tehdyn palveluhankintasopimuksen mukaisesti ("Asianajajille suunnatun rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevia sääntöjä käsittelevän koulutuksen kehittäminen ja järjestäminen EU:n tasolla" JUST/2018/JACC/PR/CRIM/0185).

Euroopan komissio asetti sopimusta koskevalle tarjouskilpailulle seuraavat tavoitteet:

Sopimuksen yleistavoitteena on kouluttaa juristeja, lisätä heidän tietoisuuttaan ja edistää heidän keskuudessaan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevien EU:n sääntöjen keskeisten periaatteiden ja käsitteiden levittämistä. Sopimuksen tarkoituksena on analysoida, arvioida ja tukea juristien tarpeita lisäämällä heidän tietoisuuttaan roolistaan ja velvollisuuksistaan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnassa direktiivin mukaisesti.

Erityistavoitteena on, että koulutusohjelma tavoittaa mahdollisimman suuren määrän juristeja kaikkialla unionissa. Koulutus voi erityisesti auttaa juristeja vastaamaan siihen, miten he voivat parhaiten

- saada tietoa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvistä velvoitteista pohtia tapoja, joilla juristeja ja lakiasiaintoimistoja voidaan käyttää väärin rahanpesun ja terrorismin rahoituksen yhteydessä*
- pohtia käytäntöjä, joita juristit ja lakiasiaintoimistot voivat ottaa käyttöön omalla lainkäyttöalueellaan juristikunnan asiaankuuluvien sääntöjen mukaisesti, jotta taataan ammatin korkeimpien eettisten normien ylläpitäminen*
- tunnistaa ongelman, joka voi syntyä tulkittaessa erityissäännöksiä hypoteettisten ja todellisten tapausten valossa, ottaen huomioon erityisesti liikesuhteiden jatkuvuus asiakkaiden kanssa ja muut näkökohdat.*

Ennen koulutusoppaiden laatimista kumppanikonsortio toteutti kyselyn, jossa tiedusteltiin kunkin jäsenvaltion nykykäytäntöjä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevia EU:n tason sääntöjä käsittelevän juristeille suunnatun koulutuksen osalta. Sen jälkeen se laati kyselyyn saamiensa vastausten perusteella koulutustarpeiden arvioinnin ja koulutusstrategian. Kyselyyn täyttivät kaikki 27 CCBE:n EU:ssa sijaitsevaa jäsenliittoa sekä Yhdistynyt kuningaskunta.

Palautetaan aluksi mieliin [rahanpesunvastaisten direktiivien tausta](#) juristien kannalta. Rahanpesu ja terrorismin rahoitus muodostavat vakavan uhkan elämälle ja yhteiskunnalle. Ne aiheuttavat väkivaltaa, lisäävät muuta rikollista toimintaa sekä uhkaavat oikeusvaltion perustaa. Kun otetaan huomioon juristin asema yhteiskunnassa sekä sen luonteesta johtuvat ammatilliset ja muut velvoitteet ja normit, juristien on aina toimittava rehellisesti ja noudatettava oikeusvaltioperiaatetta eivätkä he saa osallistua rikolliseen toimintaan. Tämä tarkoittaa, että juristien on oltava koko ajan tietoisia uhkasta, joka liittyy siihen, että rikolliset pyrkivät käyttämään juristien palveluja väärin rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen liittyvässä toiminnassa.

Juristien ja lakiasiantuntijoiden on oltava tietoisia seuraavista lähteistä aiheutuvista rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvistä velvoitteistaan ja noudatettava niitä:

- (i) juristien olennaiset eettiset periaatteet, mukaan lukien perustavanlaatuinen velvoite olla tukematta rikollista toimintaa tai avustamatta siinä, sekä samojen periaatteiden mukaiset kansalliset lait
- (ii) EU:n lainsäädännöt vaatimukset.

Kaikkien EU:ssa toimivien juristien on oltava tietoisia ja pysyttävä ajan tasalla sovellettavista oikeudellisista ja eettisistä velvoitteista sekä riskeistä, jotka ovat merkityksellisiä heidän toimialansa ja asiakkaidensa kannalta. Tämä on erityisen tärkeää, koska rikollisten harjoittama rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen liittyvä toiminta kehittyy nopeasti ja koko ajan yhä monimutkaisempaan suuntaan. Tietoisuus, valppaus, varoitusmerkkien tunnistaminen ja varovaisuus ovat juristin parhaita apuvälineitä arvioitaessa tilanteita, jotka saattavat viitata rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen.

Tämän oppaan tavoitteena on auttaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaa käsittelevään koulutukseen osallistuvia juristeja ymmärtämään oikeudellisten ja eettisten velvoitteidensa koko laajuus sekä heihin kohdistuvat riskit, jotka liittyvät rahanpesua ja terrorismin rahoitusta koskevaan toimintaan osallistumiseen.

JOHDANTO

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskeva kansallinen lainsäädäntökehys perustuu kussakin jäsenvaltiossa [neljänteen rahanpesunvastaiseen direktiiviin](#) sellaisena kuin se on muutettuna [viidennellä rahanpesunvastaisella direktiivillä](#).

Tähän oppaaseen sisältyvä koulutusmateriaali on laadittu sen perusteella, mitä sovelletaan kaikkiin juristeihin EU:ssa ja mikä on pakollista kaikille juristeille EU:ssa. Siksi lainsäädäntöviittaukset ovat peräisin neljännessä rahanpesunvastaisesta direktiivistä (sellaisena kuin se on muutettuna viidennellä rahanpesunvastaisella direktiivillä) eivätkä kansallisesta lainsäädännöstä, joka saattaa olla monille juristeille tutumpi.

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskeva lainsäädäntö saatetaan voimaan kansallisesti direktiivien täytäntöönpanon kautta, joten täytäntöönpanossa voi olla jäsenvaltioiden välisiä eroja. Kaikkien jäsenvaltioiden on kuitenkin täytettävä ainakin direktiivin vaatimukset. Tämä opas on laadittu siten, että se voidaan helposti mukauttaa eri jäsenvaltioiden kansalliseen toimintaympäristöön. Viittaukset neljännen rahanpesunvastaisen direktiivin (sellaisena kuin se on muutettuna) artikloihin auttaa käyttäjiä määrittämään paikalliset säännökset. Aina kun tässä oppaassa mainitaan neljäs rahanpesunvastainen direktiivi, tarkoitetaan sen viidennellä rahanpesunvastaisella direktiivillä muutettua versiota.

Lisäksi olisi pidettävä mielessä kansallisten riskiarvioiden konteksti ja sisällöt, koska rahanpesun riskien taustalla olevat olosuhteet ovat eri jäsenvaltioissa erilaiset. FATF ylläpitää [luettelo kansallisista riskiarvioista](#). Edellä mainittujen kansallisten erojen vuoksi näitä riskiarvioita ei käsitellä tässä käyttäjän oppaassa.

Kansallisten täytäntöönpanosäännösten lähteenä ovat EU:n säännökset, ja jos sovellettavien säännösten välillä on ristiriitoja, sovelletaan EU:n säännöksiä. Yksi tämän oppaan tavoitteista on korostaa, että rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntajärjestelmä on EU:n laajuinen kehys, joka sisältää yhteisiä velvoitteita EU:ssa toimiville juristeille, ja taata oikeusvarmuus tältä osin. Opasta on kuitenkin käytettävä yhdessä kansallisten lakien kanssa, ja kansalliset lait voivat esimerkiksi olla tiukempia kuin direktiivissä vahvistetut vähimmäisvaatimukset.

Oppaan laatimisessa on käytetty tietolähteenä seuraavia kolmea, hyödylliseksi osoittautunutta julkaisua:

- (1) CCBE:n, kansainvälisen asianajajaliiton (IBA) ja Yhdysvaltojen asianajajaliiton (ABA) vuonna 2014 julkaisema rahanpesun tunnistamista ja torjumista käsittelevä opas "[A lawyer's guide to detecting and preventing money laundering](#)"
- (2) FATF:n vuonna 2019 julkaisema riskiperusteista lähestymistapaa käsittelevä opas "[Guidance for a risk-based approach for legal professionals](#)"
- (3) vuonna 2020 julkaistu rahanpesun torjuntaa koskeva ohjeasiakirja "[Legal Sector Affinity Group Anti-Money Laundering Guidance for the Legal Sector](#)".

Kaikki kolme julkaisua ovat erittäin hyödyllisiä, vaikka kahta ensimmäistä ei olekaan julkaistu nykyiseen EU:n lainsäädäntöön perustuvaa toimintakehystä silmällä pitäen. Julkaisujen kohdeyleisönä ovat juristit eri puolilla maailmaa, ja niissä käsitellään keskeisiä periaatteita. Lisäksi ensimmäinen, CCBE:n, IBA:n ja ABA:n julkaisema, opas on nyt jo joitakin vuosia vanha, ja osa sen perustana olevista olosuhteista on saattanut muuttua. Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskeva opas julkaistiin siirtymäkauden aikana ennen kuin Yhdistynyt kuningaskunta erosi EU:sta.

MÄÄRITELMÄT

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnan käsitteen ymmärtämiseksi on ymmärrettävä, miten sen keskeiset osatekijät määritellään EU:n lainsäädännössä.

Mitä on rahanpesu?

Rahanpesu ja terrorismin rahoitus määritellään rahanpesunvastaisessa direktiivissä toiminnan kautta seuraavasti:

1 artikla

3. Tässä direktiivissä rahanpesuna pidetään seuraavaa toimintaa, jos sitä harjoitetaan tahallisesti:

a) varojen muuntaminen tai siirtäminen tietoisena siitä, että ne on saatu rikollisesta toiminnasta tai osallisuudesta tällaiseen toimintaan, tarkoituksena salata tai peittää niiden laiton alkuperä tai auttaa tällaisen toiminnan harjoittamiseen osallistuvaa henkilöä välttämään toimintansa oikeudellisia seuraamuksia;

b) varojen todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin, niistä määräämisen, niiden liikkeiden, niitä koskevien oikeuksien tai niiden omistajan salaaminen tai peittely tietoisena siitä, että kyseiset varat on saatu rikollisesta toiminnasta tai osallisuudesta tällaiseen toimintaan;

c) varojen hankkiminen, hallussa pitäminen tai käyttö tietoisena niiden vastaanottohetkellä siitä, että varat on saatu rikollisesta toiminnasta tai osallisuudesta tällaiseen toimintaan;

d) mihin tahansa a, b ja c alakohdassa tarkoitettuun toimintaan osallistuminen tai sellaista toimintaa koskeva yhteenliittyminen, yritys ja avunanto, yllytys, suosiminen ja neuvominen.

4. Rahanpesun on katsottava olevan kyseessä silloinkin, kun pesun kohteena olevat varat ovat saaneet alkunsa toisen jäsenvaltion tai kolmannen maan alueella suoritetuista toimista.

5. Tässä direktiivissä 'terrorismin rahoituksella' tarkoitetaan varojen antamista tai keräämistä eri tavoin suoraan tai välillisesti, kun sen tarkoituksena on tai kun se tapahtuu tietoisena siitä, että varat käytetään kokonaan tai osittain neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS 1–4 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin.

6. Tietoisuus, tahallisuus tai tarkoitus, jota 3 ja 5 kohdassa tarkoitettujen toimien tunnusmerkistössä edellytetään, voidaan todeta objektiivisten tosiseikkojen perusteella.

Edellä oleva 1 artiklan 3 kohdan d alakohta on erityisen tärkeä siinä mielessä, että neuvonantajana toimivan juristin on vältettävä astumasta rikokseen yllyttämisen tai rikoksen suosimisen ansaan. Juristi voi toteuttaa ja hänen olisi toteutettava useita toimia tämän välttämiseksi. Tätä käsitellään jäljempänä.

Mitä on terrorismin rahoitus?

Terrorismin rahoitus määritellään rahanpesunvastaisen direktiivin 1 artiklan 5 kohdassa sellaisten rikosten perusteella, jotka määritellään toisessa EU:n päätöksessä, neuvoston puitepäätöksessä 2002/475/YOS. Puitepäätöstä on muutettu myöhemmällä päätöksellä (2008/919/YOS), ja se on nyt korvattu terrorismin torjumisesta annetulla [direktiivillä \(EU\) 2017/541](#).

Rahanpesunvastaisen direktiivin 1 artiklan 5 kohdassa tarkoitettu terrorismirikos on yhdistelmä objektiivisia tekijöitä (kuten tahallinen henkirikos, ruumiinvammat, panttivangin ottaminen, kiristys, iskujen toteuttaminen tai minkä tahansa edellä mainitun tekemisellä uhkaaminen) ja subjektiivisia tekijöitä (kuten iskut, joiden tarkoituksena on pelotella vakavasti väestöä, horjuttaa jonkin maan tai kansainvälisen järjestön rakenteita tai tuhota ne taikka pakottaa viranomaiset pidättymään tekemästä jotakin).

Terrorismin rahoituksella tarkoitetaan varojen tarjoamista tai keräämistä siinä tarkoituksessa, että niitä käytetään terroritekoihin riippumatta siitä, ovatko tekijöinä terroristijärjestöt vai yksin tai pienissä verkostoissa toimivat yksilöt.

Juristien olisi oltava tietoisia siitä, että terrorismin rahoitukseen saattaa liittyä laillisista tai laittomista lähteistä peräisin olevia varoja henkilökohtaisista lahjoituksista aina rikollisen toiminnan, kuten huumekaupan, ihmiskaupan tai kiristämisen, tuottamaan hyötyyn. Terrorismin rahoitus saattaa olla peräisin myös laittomasta luonnonvarojen käytöstä tai riistosta.

Rikollisiin tarkoituksiin käytettävien laillisten varojen määränpään salaaminen on puolestaan käänteistä rahanpesua.

Koskeeko EU:n rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntajärjestelmä juristeja ja jos koskee, minkä toimien osalta?

Rahanpesunvastaisen direktiivin 2 artiklassa todetaan nimenomaisesti, että sitä sovelletaan itsenäisiin lakimiesammattien harjoittajiin. Lisäksi direktiivin 2 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan b alakohdassa mainitaan toimet, jotka kuuluvat direktiivin soveltamisalaan.

2 artikla

1. Tätä direktiiviä sovelletaan seuraaviin ilmoitusvelvollisiin:

--

3) seuraavat luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt näiden harjoittaessa ammattitoimintaa:

a) tilintarkastajat, ulkopuoliset kirjanpitäjät ja veroneuvojat sekä kaikki muut henkilöt, jotka antavat joko suoraan tai muiden henkilöiden, joihin kyseinen toinen henkilö on etuyhteydessä, välityksellä aineellista apua, tukea tai neuvontaa veroasioissa pääasiallisena elinkeino- tai ammattitoimintana;

b) notaarit ja muut itsenäiset lakimiesammattien harjoittajat, jos nämä joko toimivat asiakkaansa puolesta tai lukuun taloudelliseen toimintaan tai kiinteään omaisuuteen liittyvissä

liiketoimissa taikka osallistuvat asiakkaansa puolesta seuraavien liiketoimien suunnitteluun tai suorittamiseen:

- i) kiinteän omaisuuden tai liiketoimintayksiköiden ostaminen ja myyminen;*
- ii) asiakkaan rahavarojen, arvopapereiden tai muiden varojen hoitaminen;*
- iii) pankki-, säästö- tai arvopaperitilien avaaminen tai hoitaminen;*
- iv) yhtiöiden perustamista, toimintaa tai hallinnointia varten tarvittavien varojen järjestely;*
- v) trustien, yhtiöiden, säätiöiden tai vastaavien rakenteiden perustaminen tai johtaminen taikka niiden toiminnasta vastaaminen;*

Näin ollen direktiiviä sovelletaan ”itsenäisiin lakimiesammattien harjoittajiin”, jotka suorittavat direktiivin 2 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan b alakohdan i–v alakohdassa lueteltuja tehtäviä, joiden katsotaan muodostavan rahanpesuun liittyvän riskin. Tämä tarkoittaa, että direktiiviä ei sovelleta niihin juristeihin, joilla on yksinomaan sellaisia tehtäviä, jota ei mainita 2 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan b alakohdan i–v alakohdassa, kuten riita-asioiden hoito tai joidenkin organisaatioiden omien juristien tai viranomaisille työskentelevien juristien työtehtävät. Juristi saattaa työskennellä esimerkiksi pankissa, joka saattaa kuitenkin olla ilmoitusvelvollinen.

Lisäksi eräisiin muihin ammatteihin, jotka eivät sisälly edellä olevaan määritelmään, sovelletaan direktiivin velvoitteita 2 artiklan nojalla. Tällaisia ovat esimerkiksi veroneuvojat ”sekä kaikki muut henkilöt, jotka antavat joko suoraan tai muiden henkilöiden, joihin kyseinen toinen henkilö on etuyhteydessä, välityksellä aineellista apua, tukea tai neuvontaa veroasioissa pääasiallisena elinkeino- tai ammattitoimintana” ja trusti- tai yrityspalvelujen tarjoajat. Myös tällaisia palveluja tarjoava juristi sisältyy direktiivin velvoitteiden piiriin.

Direktiivin 46 artiklan 1 kohta koskee juristeja, jotka ovat oikeushenkilön työntekijöitä. Kyseisessä kohdassa todetaan, että tällöin direktiivin velvoitteita sovelletaan oikeushenkilöön:

46 artiklan 1 kohta

Jos 2 artiklan 1 kohdan 3 alakohdassa lueteltuihin ryhmiin kuuluva luonnollinen henkilö harjoittaa ammattitoimintaa oikeushenkilön työntekijänä, tämän jakson velvoitteita sovelletaan kyseiseen oikeushenkilöön eikä kyseiseen luonnolliseen henkilöön.

Myöhemmin tässä oppaassa määritellään tarpeen mukaan tarkemmin tiettyjä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevia säännöksiä.

RISKIPERUSTEINEN LÄHESTYMISTAPA

Yleistä

Neljännän rahanpesunvastaisen direktiivin mukaisiin juristin tehtäviin sovelletaan riskiperusteista lähestymistapaa. Se on tärkeä EU:n rahanpesunvastaisen lainsäädännön periaate ja määrittää edellytettyjen toimien soveltamisalan ja laajuuden.

Riskiperusteinen lähestymistapa tarkoittaa, että juristien olisi tunnistettava, arvioitava ja ymmärrettävä heihin kohdistuvat rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskit sekä näiden riskien ja niiden laajuuden perusteella toteutettava vaaditut rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvät toimenpiteet tehokkaasti ja vaikuttavasti, jotta riskejä voidaan vähentää ja hallita. Käytössä olisi siis oltava kohdennettu lähestymistapa, jossa toimet keskitetään sinne, missä riskejä on.

Tämän lähestymistavan avulla voidaan

- kohdistaa resurssit sinne, missä riskit ovat suurempia
- vähentää sääntöjen noudattamisesta asiakkaille aiheutuvia kustannuksia ja rasitetta
- lisätä joustavuutta reagoida uusiin riskeihin sitä mukaa kuin rahanpesussa tai terrorismin rahoituksessa käytetyt menetelmät muuttuvat.

Tässä yhteydessä keskeinen direktiivin säännös on 8 artikla:

8 artikla

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että ilmoitusvelvolliset toteuttavat asianmukaiset toimet tunnistaaakseen ja arvioidakseen rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskit ottaen huomioon riskitekijät, kuten ne, jotka liittyvät niiden asiakkaisiin, maihin tai maantieteellisiin alueisiin, tuotteisiin, palveluihin, liiketoimiin tai jakelukanaviin. Näiden toimien on oltava oikeassa suhteessa ilmoitusvelvollisten luonteeseen ja kokoon nähden.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut riskiarvioinnit on dokumentoitava, pidettävä ajan tasalla ja asetettava asiaankuuluvien toimivaltaisten viranomaisten ja itsesääntelyelinten saataville. Toimivaltaiset viranomaiset voivat päättää, että yksittäisiä dokumentoituja riskiarvioita ei tarvita, jos tietyille alalle ominaisista erityisistä riskeistä vallitsee selkeä käsitys.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että ilmoitusvelvollisilla on käytössä toimintaperiaatteet, valvontatoimenpiteet ja menettelytavat, joilla vähennetään ja hallitaan tehokkaasti unionin, jäsenvaltion ja ilmoitusvelvollisten tasolla tunnistettuja rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskejä. Näiden toimintaperiaatteiden, valvontatoimenpiteiden ja menettelytapojen on oltava oikeassa suhteessa ilmoitusvelvollisten luonteeseen ja kokoon nähden.

4. *Edellä 3 kohdassa tarkoitettuihin toimintaperiaatteisiin, valvontatoimenpiteisiin ja menettelytapoihin on kuuluttava*

a) sisäisten toimintaperiaatteiden, valvontatoimenpiteiden ja menettelytapojen kehittäminen, mukaan luettuina riskinhallintaa koskevat mallimenetelmät, asiakkaan tuntemisvelvollisuus, raportointi, tietojen säilyttäminen, sisäinen valvonta, vaatimustenmukaisuuden hallinta, mukaan lukien vaatimustenmukaisuudesta vastaavan toimihenkilön nimittäminen johdon tasolla, kun se on liiketoiminnan koon ja luonteen perusteella asianmukaista, ja työntekijöiden taustaselvitys;

b) riippumaton tarkastustoiminto, jolla testataan a alakohdassa tarkoitetut sisäiset toimintaperiaatteet, valvontatoimenpiteet ja menettelytavat, kun se on liiketoiminnan koon ja luonteen perusteella asianmukaista.

5. *Jäsenvaltioiden on edellytettävä, että ilmoitusvelvolliset saavat ylemmältä johdoltaan hyväksynnän käyttöön ottamilleen toimintaperiaatteille, valvontatoimenpiteille ja menettelytavoille ja että ne tarvittaessa seuraavat ja tehostavat toteutettuja toimenpiteitä.*

Tästä säännöksestä seuraa, että

- juristien on toteutettava asianmukaisia toimia tunnistaakseen, arvioidakseen ja ymmärtääkseen omaan lakiasiaintoihiin vaikuttavat rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskit
- juristeilla on oltava käytössä sellaisia dokumentoituja toimintaperiaatteita, valvontatoimenpiteitä ja menettelytapoja, joiden avulla lakiasiaintoihiin voi hallita, seurata ja vähentää tehokkaasti eri riskejä, jotka on tunnistettu; tämän on katettava vähintään 8 artiklan 4 kohdan a alakohdassa luetellut toimet.

Riskiarvio olisi toteutettava paitsi koko toimiston tasolla myös kunkin asiakkaan tasolla ja kunkin asiakkaan esiintuoman asian tasolla. Koko toimiston osalta tyypillisiä riskitekijöitä ovat esimerkiksi lakiasiaintoihiin asiakasrakenne ja palvelujen tyyppi, ja riskianalyseja olisi tehtävä, kun näissä tekijöissä tapahtuu olennaisia muutoksia.

Tietojen säilyttäminen on hyvin tärkeää koko rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvässä prosessissa: tiedot olisi säilytettävä edellä mainituista toimintaperiaatteista ja menettelytavoista, tehdyistä päätöksistä, epäilyksistä ja tietojen ilmoittamisesta sekä olennaisista asiakirjoista ja keskusteluista.

Direktiivin 46 artiklan 1 kohdassa asetetaan jäsenvaltioille myös muita tehtäviä lakiasiaintoihiin työskentelevien työntekijöiden suhteen: työntekijöiden on oltava tietoisia toimiston toimintaperiaatteista myös tietosuojan osalta ja saatava rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvää koulutusta.

46 artikla

1. *Jäsenvaltioiden on vaadittava ilmoitusvelvollisia toteuttamaan toimenpiteet, jotka ovat oikeassa suhteessa niiden riskeihin, luonteeseen ja kokoon nähden, jotta niiden työntekijät ovat tietoisia*

tämän direktiivin nojalla annetuista säännöksistä, asiaankuuluvat tietosuojavaatimukset mukaan luettuina.

Näihin toimenpiteisiin on kuuluttava työntekijöiden osallistuminen jatkuviin erityiskoulutusohjelmiin, jotka auttavat heitä tunnistamaan rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen mahdollisesti liittyvät toimet ja joissa heitä ohjeistetaan, miten tällaisissa tapauksissa on toimittava.

Juristit voivat noudattaa riskiperusteista lähestymistapaa tuloksellisesti käyttämällä tiettyjä menettelyjä. Tätä käsitellään tarkemmin myöhemmin, mutta se voidaan yleisesti tiivistää seuraaviin luetelmakohtiin:

Esimerkki

Asiakkaan vastaanottomenettely

- Kukin asiakas tunnistetaan ja hänen henkilöllisyytensä todennetaan asianmukaisina ajankohtina (erityisesti, jos asiakkaan henkilöllisyys muuttuu).
- Tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja tunnistetaan ja hänen henkilöllisyytensä todentamiseksi toteutetaan kohtuulliset toimenpiteet.
- Asiakkaan olosuhteet ja liiketoiminta selvitetään tarjottavien palvelujen luonteen, soveltamisalan ja ajoituksen mukaan. Nämä tiedot voidaan hankkia asiakkailta toimeksiannon saamisen yhteydessä.

Päätös asiakkaaksi ottamisesta

- Kun asiakkaan vastaanottomenettely on saatettu päätökseen, harkitaan, onko vaarana, että juristi syyllistyy rahanpesurikokseen avustamalla asiakasta.
- Mahdollisista varoitusmerkeistä toteutetaan riskiarvio, ja asiakkaalta pyydetään selvennyksiä, myös henkilöllisyyden todentamisen osalta, jotta voidaan päättää toimeksiannon suorittamisesta tai jatkamisesta.

Asiakkaan jatkuva seuranta

- Asiakkaan profiilia seurataan jatkuvasti rahanpesun ja terrorismin rahoituksen merkkien varalta erityisesti, jos asiakas on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai suuririskisestä kolmannelta maasta.
- Otetaan käyttöön riskiperusteinen lähestymistapa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskien arvioimiseksi kunkin asiakkaan, oikeudellisten palvelujen tyyppin, varallisuuslajin ja asiakkaan valitseman juristin osalta.

Miten riskiarvio tehdään?

Juristeja kehoitetaan ottamaan lakiasiantointimistoa koskevan riskiarvion tekemisessä huomioon seuraavat seikat:

- kansallisen valvontaviranomaisen oman riskiarvionsa perusteella saataville asettamat tiedot rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskeistä
- seuraaviin asioihin liittyvät riskitekijät:
 - asiakkaat, kuten se, onko toimistolla vakaa asiakaspohja (riskin todennäköisyys pienempi) vai suuri asiakasvaihtuvuus (riskin todennäköisyys suurempi) ja millä toimialoilla se toimii (esimerkiksi kiinteistöala tai aseteollisuus voivat lisätä riskin todennäköisyyttä), tai se, että asiakkaiden liiketoiminnassa käytetään paljon käteistä (riskin todennäköisyys suurempi)
 - maat tai alueet, joissa toimisto toimii – ks. jäljempänä oleva osio suuririskisistä kolmansista maista
 - tuotteet tai palvelut, kuten se, osallistuuko toimisto toimiin, joilla autetaan asiakkaita kiinteistökauppaan liittyvissä liiketoimissa tai trustien, yhtiöiden ja hyväntekeväisyysjärjestöjen perustamisessa tai niiden toiminnasta vastaamisessa (näissä kaikissa riskin todennäköisyys on suurempi)
 - liiketoimet – ks. edellisessä luetelmakohdassa annetut esimerkit
 - jakelukanavat, kuten käteismaksut
- toimiston aiemmissa epäilyttävistä liiketoimista tehdyissä ilmoituksissa esiintuotujen ongelmien luonne
- seuraavat lähteet:
 - kansalliset riskiarviot, FATF:n keskinäiset arviointikertomukset tai julkisesti saatavilla olevat aineistot riskeistä niissä maissa, joissa toimisto toimii
 - EU:n ylikansallinen riskiarvio
 - mahdollinen muu aineisto, kuten lehtiartikkelit, joissa käsitellään tietyillä lainkäyttöalueilla mahdollisesti ilmenneitä ongelmia.

Kun riskit on arvioitu, toimet olisi suunnattava sellaisiin riskin vähentämiseen liittyviin tekijöihin tai kohtuullisiin valvontatoimenpiteisiin, joita voidaan ottaa käyttöön riskien hallitsemiseksi ja

mahdollisuuksien mukaan niiden merkityksen pienentämiseksi oikeasuhteiselle ja hyväksyttävälle tasolle (jos riskejä ei voida pienentää tällaiselle tasolle, juristin olisi luonnollisesti harkittava toimeksiannon hylkäämistä). Toimintaperiaatteina voidaan tapauksen mukaan harkita esimerkiksi seuraavia riskin vähentämiseen liittyviä tekijöitä:

- suuririskisissä tapauksissa selvitetään varojen alkuperä
- kielletään toimiston asiakastilin käyttö ilman siihen liittyviä oikeudellisia palveluja
- rajoitetaan esimerkiksi tietyn rajan ylittäviä käteismaksuja sekä toimistossa että pankkitilillä
- pysytellään ajan tasalla uusimmasta kehityksestä
- tehdään lisäselvityksiä, jos asiakas pyytää toimistoa toteuttamaan vain oikeushenkilön perustamiseen liittyvän mekaanisen puolen eikä pyydä oikeudellista neuvontaa oikeushenkilön rakenteen asianmukaisuudesta.

Koko toimistosta tehtävä riskiarvio on kuitenkin erillinen riskiarviosta, joka tehdään tietyistä tapauksesta. Toimistoa koskevan riskiarvion tekemisestä huolimatta myös jokaisesta edellä luetellusta direktiivin 2 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan b alakohdan i–v alakohdan soveltamisalaan kuuluvasta erillisestä liiketoimesta olisi tehtävä riskiarvio siten, että otetaan huomioon

- liiketoimen tai liikesuhteen tarkoitus
- asiakkaan toteuttamien liiketoimien koko
- liikesuhteen säännöllisyys ja kesto.

Monet toimiston laajuudessa arvioinnissa esiin tulleet riskit voivat olla relevantteja myös yksittäisen liiketoimen kohdalla, joten niitä ei tarvitse käsitellä uudelleen.

Yleisesti ottaen lakiasiaintointimistojen (koosta riippumatta) päällikköjen ja johtajien sitoutuminen rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan on tärkeä osa riskiperusteisen lähestymistavan soveltamista. Tällainen sitoutuminen vahvistaa sääntöjen noudattamisen kulttuuria ja varmistaa, että henkilöstö noudattaa toimintaperiaatteita, menettelyjä ja prosesseja, jotta riskejä voidaan hallita tehokkaasti.

Toimiston koko

Pienissä tai yhden hengen lakiasiaintointimistoissa toimivat juristit saattavat tarvita erilaisen lähestymistavan riskiperusteiseen arviointiin, koska niissä on todennäköisesti käytössä vähemmän resursseja kuin suurissa toimistoissa.

Olisi harkittava, mitkä resurssit voidaan kohtuudella osoittaa asianmukaisesti laaditun riskiarvion toteuttamiseen ja hallintaan.

Ammattiaan yksin harjoittavalta juristilta ei yleensä odoteta vastaavaa resurssipanosta kuin suurelta toimistolta, vaan hänen odotetaan pikemminkin kehittävän asianmukaisia järjestelmiä ja valvontatoimenpiteitä ja toteuttavan arvioinnin, joka on suhteessa toimiston ja sen asiakkaiden toimialaan ja luonteeseen.

Pääosin paikallisia ja matalariskisiä asiakkaita palvelevien pienten lakiasiaintuimistojen ei voida yleensä odottaa käyttävän merkittävästi aikaa riskiarvioiden tekemiseen.

Ammattiaan yksin harjoittavien juristien tapauksessa julkisesti saatavilla olevien rekisterien ja asiakkaan toimittamien tietojen käyttö riskiarviossa voi soveltua paremmin kuin suuressa lakiasiaintuimistossa, jonka asiakaspohja on monipuolinen ja koostuu erilaisista riskiprofiileista.

Kun lähteenä on julkinen rekisteri tai asiakas, tietojen paikkansapitävyyteen liittyy kuitenkin aina riskin mahdollisuus. Rikolliset saattavat myös pitää ammittiaan yksin harjoittavia juristeja ja pieniä toimistoja rahanpesun kannalta parempina kohteina kuin suuria lakiasiaintuimistoja. Siksi useilla lainkäyttöalueilla ja useissa toimistoissa edellytetään, että riskiarvio tehdään sekä toimiston yleisistä riskeistä että kaikista uusista asiakkaista ja kertaluonteisten liiketoimien yhteydessä nykyisistä asiakkaista. Pääpainona on oltava riskiperusteisen arvioinnin noudattaminen.

Esimerkiksi toimiston koon osalta tärkeä huomioon otettava tekijä on se, olisiko asiakas ja ehdotettu työ kyseisen juristin kannalta epätavallinen, riskialtis tai epäilyttävä. Tätä tekijää on tarkasteltava toimiston kontekstissa sekä niiden oikeudellisten, ammatillisten ja eettisten velvoitteiden kontekstissa, joita toimiston lainkäyttöalueella tai -alueilla sovelletaan.

ASIAKKAAN TUNTEMISVELVOLLISUUS

Johdanto

Epäilyttävät liiketoimet on helpompi tunnistaa, jos juristi tuntee asiakkaansa ja ymmärtää saamiensa toimeksiantojen taustalla olevat syyt. Tämän perusteella asiakkaan tuntemisvelvollisuus sisältää seuraavat toimet (joita käsitellään jäljempänä tarkemmin):

- asiakkaiden tunnistaminen ja heidän henkilöllisyytensä todentaminen, jos asiakkaan henkilöllisyys ei ole jo tiedossa
- sellaisten tapausten tunnistaminen, joihin liittyy sellainen tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja, joka ei ole asiakas, ja kohtuullisten toimenpiteiden toteuttaminen tämän henkilöllisyyden todentamiseksi
- liikesuhteen tai yksittäisen liiketoimen tarkoituksen ja aiotun luonteen arvioiminen ja tarvittaessa niitä koskevien tietojen hankkiminen.

Olosuhteet, joissa asiakkaan tuntemisvelvollisuus on täytettävä, luetellaan rahanpesunvastaisen direktiivin 11 artiklassa:

11 artikla

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että ilmoitusvelvolliset toteuttavat asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevia toimenpiteitä seuraavissa olosuhteissa:

- a) aloittaessaan liikesuhteen;
- b) suorittaessaan yksittäisen liiketoimen,
 - i) jonka rahamäärä on vähintään 15 000 euroa, riippumatta siitä, suoritetaanko liiketoimi yhdellä kertaa vai useina erillisinä suorituksina, jotka näyttävät olevan toisiinsa kytkeytyneitä; tai
 - ii) joka muodostaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2015/847 3 artiklan 9 kohdassa määritellyn varainsiirron, jonka suuruus on yli 1 000 euroa;
- c) kun on kyse tavarakauppaa käyvistä henkilöistä, jos suoritetaan käteisellä yksittäinen liiketoimi, jonka suuruus joko yhtenä suorituksena tai useina suorituksina, jotka näyttävät olevan toisiinsa kytkeytyneitä, on yhteensä vähintään 10 000 euroa;
- d) kun on kyse rahapelipalvelujen tarjoajista, jos voittoja nostettaessa tai panosta asetettaessa taikka molemmissa suoritetaan joko yhtenä suorituksena tai useina suorituksina, jotka näyttävät olevan toisiinsa kytkeytyneitä, yhteensä vähintään 2 000 euroa;
- e) kun on syytä epäillä rahanpesua tai terrorismin rahoitusta, sovellettavista poikkeuksista, vapautuksista tai kynnysarvoista riippumatta;
- f) kun epäillään, että asiakkaasta aikaisemmin saadut tunnistetiedot eivät ole oikeita tai riittäviä.

Lisäksi direktiivin 13 artiklassa on kattava kuvaus asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevista toimenpiteistä:

13 artikla

1. Asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskeviin toimenpiteisiin on kuuluttava

a) asiakkaan tunnistaminen ja tämän henkilöllisyyden todentaminen luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevien asiakirjojen tai tietojen perusteella, mukaan luettuina, jos niitä on saatavilla, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 910/2014 säädetyt sähköisen tunnistamisen menetelmät ja niihin liittyvät luottamuspalvelut tai asiaankuuluvien kansallisten viranomaisten sääntelemät, tunnustamat tai hyväksymät muut suojatut etäältä tai sähköisesti toteutettavat tunnistusprosessit;

b) tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan tunnistaminen ja kohtuullisten toimenpiteiden toteuttaminen tämän henkilöllisyyden todentamiseksi siten, että ilmoitusvelvollinen on vakuuttanut tietävänsä, kuka on tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja, mukaan lukien se, että ilmoitusvelvollinen toteuttaa oikeushenkilöiden, trustien, yhtiöiden, säätiöiden ja vastaavien oikeudellisten järjestelyjen osalta kohtuulliset toimenpiteet asiakkaan omistus- ja määräysvaltarakenteen ymmärtämiseksi. Kun tunnistettu tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja on

3 artiklan 6 alakohdan a alakohdan ii alakohdassa tarkoitettu ylempään johtoon kuuluva henkilö, ilmoitusvelvollisten on toteutettava tarvittavat kohtuulliset toimenpiteet sen luonnollisen henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi, joka kuuluu ylempään johtoon, ja pidettävä kirjaa toteutetuista toimista sekä mahdollisista todentamismenettelyn aikana esiin tulleista vaikeuksista;

c) liikesuhteen tarkoituksen ja aiotun luonteen arvioiminen ja tarvittaessa tietojen hankkiminen niistä;

d) liikesuhteen jatkuva seuranta, mukaan luettuna liiketoimien tarkastaminen koko liikesuhteen aikana sen varmistamiseksi, että suoritettavat liiketoimet ovat yhdenmukaiset niiden tietojen kanssa, jotka ilmoitusvelvollisella on asiakkaasta, tämän liiketoiminnasta ja riskiprofiilista ja tarvittaessa varojen alkuperästä, sekä sen varmistaminen, että hallussa olevat asiakirjat ja tiedot pidetään ajan tasalla.

Ensimmäisen alakohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä suorittaessaan ilmoitusvelvollisten on lisäksi varmistettava, että jos henkilö väittää toimivansa asiakkaan puolesta, henkilön lupa toimia asiakkaan puolesta tarkistetaan, ja niiden on tunnistettava asiakas ja todennettava hänen henkilöllisyytensä.

Viimeinen tässä yhteydessä mainittava tekijä on ”liikesuhde”, joka määritellään direktiivin 3 artiklan 13 alakohdassa seuraavasti:

3 artikla

13) ’liikesuhteella’ [tarkoitetaan] liiketoiminnallista, ammatillista tai kaupallista suhdetta, joka on yhteydessä ilmoitusvelvollisen ammatilliseen toimintaan ja jonka otaksutaan yhteydenottohetkellä olevan pysyvä;

Ajoitus

Rahanpesuvastaisen direktiivin 11 artiklassa tehdään selväksi, että asiakkaan tuntemisvelvollisuus on täytettävä silloin, kun liikesuhde aloitetaan, sekä silloin, kun suoritetaan tiettyjä yksittäisiä ja erikseen määriteltyjä liiketoimia. Direktiivin 14 artiklassa selvennetään, että asiakkaan tuntemisvelvollisuus on täytettävä ennen näitä tapahtumia, vaikkakin jäsenvaltiot voivat sallia, että asiakkaan ja tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan henkilöllisyyden todentaminen viedään päätökseen liikesuhdetta luotaessa, jos se on tarpeen, jotta tavanomainen liiketoiminta ei häiriinny, ja jos rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riski on vähäinen – mutta kuitenkin niin pian kuin se on käytännössä mahdollista.

Asiakkaan tuntemisvelvollisuutta ei sovelleta toimeksiantoihin, jotka koskevat direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jääviä toimia. Monet lakiasiantoimistot toteuttavat kuitenkin asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevia toimenpiteitä kaikkien uusien asiakkaiden osalta asian luonteesta riippumatta. Näin asiakkaat voidaan siirtää helpommin lakiasiantoimiston sääntelemättömien toimien piiristä säänneltyjen toimien piiriin. Se myös vähentää lakiasiantoimistojen rasitetta, joka liittyy yksittäisten liiketoimien ja liikesuhteen välillä siirtymisen jatkuvaan seurantaan.

Direktiivin 14 artiklan 4 kohtaan sisältyy erityinen ajoitusta koskeva poikkeus, jota sovelletaan juristeihin:

14 artikla

4. Jäsenvaltioiden on edellytettävä, että jos ilmoitusvelvollinen ei pysty noudattamaan 13 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan a, b tai c alakohdassa säädettyjä asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevia vaatimuksia, se ei saa suorittaa liiketoimea pankkitilin välityksellä, aloittaa liikesuhdetta tai suorittaa liiketoimea, vaan sen on lopetettava liikesuhde ja harkittava asiakkaaseen liittyvän epäilyttävän liiketoimen ilmoittamista rahanpesun selvittelykeskukselle 33 artiklan mukaisesti.

Jäsenvaltiot eivät saa soveltaa ensimmäistä alakohtaa notaareihin, muihin itsenäisiin lakimiesammattin harjoittajiin, tilintarkastajiin, ulkopuolisiin kirjanpitäjiin ja veroneuvojiin silloin, kun nämä henkilöt selvittävät asiakkaansa oikeudellista asemaa taikka puolustavat tai edustavat kyseistä asiakasta oikeuskäsittelyssä tai sen yhteydessä, oikeuskäsittelyn käynnistämistä tai välttämistä koskeva neuvonta mukaan lukien.

Juristien on oltava tietoisia siitä, että tämä poikkeus on tiukka ja että sitä sovelletaan ainoastaan neuvonta- ja oikeudenkäyntityöhön, ei liiketoimintaan liittyvään työhön.

Lisäksi direktiivin 14 artiklan 5 kohdan mukaan velvollisuutena on soveltaa jatkuvaa seurantaa ”tarkoituksenmukaisissa tilanteissa olemassa oleviin asiakkaisiin riskialttiuden perusteella tai silloin, kun asiakkaan merkitykselliset olosuhteet muuttuvat tai kun ilmoitusvelvollisella on lakisääteinen velvollisuus ottaa kyseisen kalenterivuoden aikana yhteyttä asiakkaaseen tosiasiallista omistajaa ja edunsaajaa koskevien merkityksellisten tietojen tarkistamista varten”.

Itsestään selvä olosuhde tällaiselle jatkuvalle seurannalle on tilanne, jossa juristia pyydetään toteuttamaan liiketoimi, joka ei ole sopusoinnussa asiakkaan tunnettujen varojen tai toimintamallin kanssa. Joka tapauksessa hyvä käytäntö on pitää yllä järjestelmää, jossa asiakkaan tuntemisvelvollisuutta tarkastellaan säännöllisesti uudelleen ja toimenpiteet toteutetaan uudestaan. Toinen hyvä käytäntö on, että tällaisen seurannan toteuttaminen kirjataan ylös siltä varalta, että asiasta herää myöhemmin kysymyksiä.

Taso

Asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevat yleiset vaatimukset säädetään rahanpesunvastaisen direktiivin 13 artiklassa, jonka mukaan toimenpiteisiin on kuuluttava

- (a) *asiakkaan tunnistaminen ja tämän henkilöllisyyden todentaminen luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevien asiakirjojen tai tietojen perusteella, mukaan luettuina, jos niitä on saatavilla, – – sähköisen tunnistamisen menetelmät ja niihin liittyvät luottamuspalvelut – –;*
- (b) *tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan tunnistaminen ja kohtuullisten toimenpiteiden toteuttaminen tämän henkilöllisyyden todentamiseksi siten, että ilmoitusvelvollinen on vakuuttunut tietävänsä, kuka on tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja, mukaan lukien se,*

että ilmoitusvelvollinen toteuttaa oikeushenkilöiden, trustien, yhtiöiden, säätiöiden ja vastaavien oikeudellisten järjestelyjen osalta kohtuulliset toimenpiteet asiakkaan omistusta ja määräysvaltarakenteen ymmärtämiseksi – –;

- (c) *liikesuhteen tarkoituksen ja aiotun luonteen arvioiminen ja tarvittaessa tietojen hankkiminen niistä;*
- (d) *liikesuhteen jatkuva seuranta, mukaan luettuna liiketoimien tarkastaminen koko liikesuhteen aikana sen varmistamiseksi, että suoritettavat liiketoimet ovat yhdenmukaiset niiden tietojen kanssa, jotka ilmoitusvelvollisella on asiakkaasta, tämän liiketoiminnasta ja riskiprofiilista ja tarvittaessa varojen alkuperästä, sekä sen varmistaminen, että hallussa olevat asiakirjat ja tiedot pidetään ajan tasalla.*

Jos asiakkaan puolesta toimii joku muu henkilö, juristin on myös tarkistettava, että kyseisellä henkilöllä on lupa toimia asiakkaan puolesta, sekä tunnistettava hänet ja todennettava hänen henkilöllisyytensä.

Direktiivin liitteessä I on ei-tyhjentävä luettelo riskimuuttujista, jotka juristin on otettava huomioon päättäessään, missä määrin he soveltavat asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevia toimenpiteitä:

Liite I

- i) tilin tai liikesuhteen tarkoitus;*
- ii) rahamäärä, joka asiakkaan on tarkoitus tallettaa, tai suoritettujen liiketoimien suuruus;*
- iii) liikesuhteen säännöllisyys tai kesto.*

Kuten edellä on todettu, rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskeva toiminta on riskiperusteista. Asiakkaan tuntemisvelvollisuutta on kahdentasoista asiaan liittyvän riskin mukaan: yksinkertaistettu ja tehostettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus. Edellä olevia yleissäännöksiä käsitellään tarkemmin seuraavissa näitä kahta tasoa koskevissa kohdissa. Kaikista menettelyistä on suositeltavaa pitää kirjaa.

Yksinkertaistettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus

Yksinkertaistetun asiakkaan tuntemisvelvollisuuden noudattaminen on tarkoituksenmukaista, kun juristi toteaa erityisen tapauskohtaisen riskiarvion perusteella, että liikesuhteesta tai -toimesta aiheutuva rahanpesun tai terrorismin rahoituksen riski on pieni. Yksinkertaistetun asiakkaan tuntemisvelvollisuuden yhteydessä juristin on luonnollisesti tunnistettava asiakas ja harkittava seuraavien tietojen kysymistä erityisesti tuntemattomalta asiakkaalta:

- nimi, osoite ja puhelinnumero
- asiakkaan työhistoria
- syntymäaika ja -paikka

- entinen ja nykyinen kotiosoite
- työosoite ja puhelinnumerot
- siviilisääty
- aviopuolison (tai aviopuolisoiden) ja lasten nimet ja muut tunnistetiedot
- asiakkaan kirjanpitäjän nimi ja yhteystiedot
- aiempi rikosrekisteri
- vireillä olevat oikeudenkäynnit
- veroilmoitukset.

Henkilöllisyyden todistamiseen voidaan käyttää muun muassa

- henkilötodistuksia, kuten passeja ja kuvallisia ajokortteja
- muita vahvistustapoja, kuten varmistuksen saaminen säännellyllä alalla toimivilta henkilöiltä tai samassa toimistossa työskenteleviltä henkilöiltä, jotka ovat hoitaneet kyseisen henkilön asioita jonkin aikaa.

Kun todentaminen tehdään kasvatusten, useimmat asiakkaat voivat täyttää rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvät henkilöllisyyden todistamisvaatimukset sillä, että he esittävät voimassa olevan passin tai kuvallisen henkilötodistuksen. Näiden asiakirjojen jäljennökset olisi säilytettävä joko alkuperäisinä paperimuotoisina jäljennöksinä, oikeaksi todistettuina jäljennöksinä, skannatussa muodossa tai jäljennöksinä, joihin on liitetty huomautus siitä, että alkuperäiset asiakirjat on nähty.

Hyvä käytäntö on myös hankkia jompikumpi seuraavista:

- viranomaisasiakirja, jossa todennetaan joko nimi ja osoite tai nimi ja syntymäaika
- viranomaisasiakirja, jossa todennetaan asiakkaan koko nimi, ja toinen, täydentävä asiakirja, jossa todennetaan asiakkaan nimi ja joko osoite tai syntymäaika.

Jos tällaisia asiakirjoja ei ole mahdollista saada, tulee harkita muiden lähteiden luotettavuutta sekä asiakkaaseen ja toimeksiantoon liittyviä riskejä. Pelkkä sähköinen todentaminen voi riittää, jos juristi käyttää todentamisenmenettelyssä useita tietolähteitä.

Jos asiakirjat ovat vieraalla kielellä, juristin on toteutettava asianmukaiset toimet saadakseen kohtuullisen varmuuden siitä, että asiakirjoissa on todisteet asiakkaan henkilöllisyydestä.

Jos juristi ei tapaa asiakasta, hänen on harkittava, muodostaako tämä lisäriskin, joka olisi otettava huomioon asiakasta koskevassa riskiarviossa ja siitä seuraavassa sovellettavien asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevien toimenpiteiden laajuudessa.

Jos asiakas ei kykene esittämään tavanomaisia todentamisasiakirjoja, olisi harkittava, onko tämä sopusuhteissa asiakkaan profiiliin ja olosuhteiden kanssa vai saattaako se olla todiste rahanpesusta tai terrorismin rahoituksesta. Vaihtoehtoisten asiakirjojen käyttöä voidaan harkita, jos siihen on hyviä syitä.

Jäljempänä olevissa osioissa käsitellään suuririskisiä kolmansia maita, poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä ja muita rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen liittyviä altistavia tekijöitä. Ne kuuluvat tehostetun asiakkaan tuntemisvelvollisuuden piiriin, koska ne edellyttävät lisätoimia. Juristi voi kuitenkin tietää niiden olemassaolosta vain, jos asiakkaalta kysytään kysymyksiä heti alussa, minkä perusteella juristi voi päättää, minkä tasoista asiakkaan tuntemisvelvollisuutta olisi sovellettava. Molemmat tasot on siis tunnettava, jotta varmistutaan siitä, mihin luokkaan tietty asiakas tai liiketoimi kuuluu. Seuraavana käsiteltävän, tehostettua asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevan osion lopussa on kuvaus riskitekijöistä, joita kutsutaan varoitusmerkeiksi ja joiden tarkoituksena on auttaa erottamaan nämä kaksi luokkaa toisistaan.

Rahanpesunvastaisen direktiivin liitteessä II on ei-tyhjentävä luettelo mahdollisesti vähäisemmän riskin osatekijöistä ja näyttötyypeistä, jotka on otettava huomioon ja jotka saattavat johtaa yksinkertaistetun asiakkaan tuntemisvelvollisuuden soveltamiseen ja . Riskitekijät on jaettu kolmeen luokkaan (asiakastyypin, liiketoimen tyyppi ja maantieteellinen sijainti) seuraavasti:

Liite II

1) Asiakkaaseen kytkeytyvät riskitekijät:

a) julkisesti noteeratut yhtiöt, joihin sovelletaan (joko pörssin sääntöjen perusteella tai lakisääteisesti taikka valvottavissa olevien välineiden perusteella) tiedonantovelvollisuutta, joka edellyttää tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan riittävää avoimuutta;

b) julkisyhteisöt tai julkiset yritykset;

c) asiakkaat, joiden asuinpaikkana on 3 kohdassa tarkoitettu maantieteellinen vähäisemmän riskin alue.

2) Tuotteeseen, palveluun, liiketoimeen tai jakelukanavaan kytkeytyvät riskitekijät:

a) henkivakuutus sopimukset, joissa vakuutusmaksu on pieni;

b) eläkevakuutus sopimusjärjestelyt, jos näihin sopimukseen ei liity lauseketta ennenaikaisesta takaisinostosta eikä niitä voida käyttää lainan vakuutena;

c) eläke-etuuksia työntekijöille tarjoavat eläke-, eläkkeellesiirtymis- tai vastaavat järjestelyt, joiden maksut vähennetään palkasta ja joiden säännöt eivät salli sitä, että jäsen siirtää saamansa etuudet toiselle,

d) rahoitustuotteet tai -palvelut, joilla tuotetaan asianmukaisesti määriteltyjä ja rajattuja palveluja tietyn tyyppisille asiakkaille ja joiden yhteydessä tavoitteena on parantaa saatavuutta taloudellisen osallisuuden lähtökohdista;

e) tuotteet, joiden osalta rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskiä hallitaan muiden tekijöiden avulla, esimerkiksi asettamalla rajat rahakortille tai edellyttämällä omistajuutta koskevaa avoimuutta (esimerkiksi sähköisen rahan tietyt tyypit).

3) Maantieteelliset riskitekijät – rekisteröinti, sijoittautumispaikka, asuinpaikka seuraavissa:

a) jäsenvaltiot;

b) kolmannet maat, joissa on käytössä toimivia rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan tarkoitettuja järjestelmiä;

c) kolmannet maat, joissa luotettavien lähteiden mukaan on vain vähän lahjontaa tai muuta rikollista toimintaa;

d) kolmannet maat, joissa luotettavien lähteiden kuten keskinäisten arviointikertomusten, yksityiskohtaisten arviointikertomusten tai julkaistujen seurantakertomusten mukaan on tarkistettujen FATF:n suositusten mukaiset rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevat vaatimukset ja jotka tosiasiallisesti soveltavat kyseisiä vaatimuksia.

Kun liikesuhde on aloitettu, sitä olisi seurattava jatkuvasti sellaisten laukaisevien tapahtumien varalta, jotka voivat edellyttää asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevia jatkotoimia tulevaisuudessa.

Riippumatta siitä, minkä tasoista asiakkaan tuntemisvelvollisuutta noudatetaan, juristien olisi laadittava sisäiset toimintaperiaatteet ja menettelyt, jotta (myös yksinkertaistettua) asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevia toimenpiteitä sovelletaan johdonmukaisesti ja jotta noudatetusta lähestymistavasta on selkeää näyttöä. Tyydyttävien menettelyjen puute lisää juristien riskiä syyllistyä rahanpesurikoksiin, joista voi aiheutua seuraamuksia.

Tehostettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus

Tehostettua asiakkaan tuntemisvelvollisuutta edellytetään, kun riskit ovat suurempia. Rahanpesunvastaisen direktiivin 18 artiklassa annetaan esimerkkejä suuririskisemmistä liiketoimista, joissa tehostettua asiakkaan tuntemisvelvollisuutta erityisesti edellytetään. Liikesuhteen seuranta olisi vahvistettava, jotta voidaan selvittää, vaikuttavatko kyseiset liiketoimet tai toimet epäilyttäviltä. Suuririskisiä liiketoimia ovat seuraavat:

- monimutkaiset liiketoimet
- poikkeuksellisen laajat liiketoimet

- epätavallisella tavalla toteutetut liiketoimet
- liiketoimet, joilla ei ole selvää taloudellista tai laillista tarkoitusta.

Direktiivin liitteessä III on ei-tyhjentävä luettelo mahdollisesti suuremman riskin osatekijöistä ja näyttötyypeistä, jotka on otettava huomioon ja jotka saattavat johtaa tiukennetun asiakkaan tuntemisvelvollisuuden soveltamiseen. Riskitekijät on jälleen jaettu kolmeen luokkaan (asiakastyypin, liiketoimen tyyppi ja maantieteellinen sijainti) seuraavasti:

Liite III

1) Asiakkaaseen kytkeytyvät riskitekijät:

- a) liikesuhde toteutetaan epätavallisissa olosuhteissa;
- b) asiakkaat, joiden asuinpaikkana on 3 kohdassa tarkoitettu maantieteellinen korkeamman riskin alue;
- c) oikeushenkilöt tai oikeudelliset järjestelyt, joita käytetään henkilökohtaisten varojen hallintaan;
- d) yritykset, joissa on hallintarekisteröinnin hoitajia tai joiden osakkeet on laskettu liikkeeseen haltijaosakkeina;
- e) yritystoiminta, jossa käytetään paljon käteissuorituksia;
- f) yrityksen omistussuhteet vaikuttavat epätavallisilta tai liian monimutkaisilta verrattuna yrityksen liiketoiminnan luonteeseen;
- g) asiakas on kolmannen maan kansalainen, joka hakee oleskeluoikeutta tai kansalaisuutta jäsenvaltiossa pääomasiirtoja, kiinteistön tai valtion velkakirjojen hankintaa tai kyseisessä jäsenvaltiossa toimiviin yhteisöihin tehtäviä sijoituksia vastaan.

2) Tuotteeseen, palveluun, liiketoimeen tai jakelukanavaan kytkeytyvät riskitekijät:

- a) yksityispankkipalvelu;
- b) tuotteet ja liiketoimet, jotka saattavat edistää anonymiteettiä;
- c) ilman henkilökohtaista läsnäoloa hoidetut liikesuhteet tai liiketoimet, joihin ei liity tiettyjä suojatoimia, kuten asetuksessa (EU) N:o 910/2014 määritellyjä sähköisen tunnistamisen menetelmiä tai niihin liittyviä luottamuspalveluja tai asiaankuuluvien kansallisten viranomaisten sääntelemiä, tunnustamia tai hyväksymiä muita suojattuja etäältä tai sähköisesti toteutettavia tunnistusprosesseja;
- d) maksu saadaan kolmannelta osapuolelta, joka on tuntematon tai jolla ei ole yhteyttä kyseiseen tapaukseen;
- e) uudet tuotteet ja uudet liiketoimintakäytännöt, uusi toimitusmekanismi mukaan luettuna, ja uusien tai kehitysmässä olevien tekniikoiden käyttö sekä uusiin että aikaisempiin tuotteisiin;

f) liiketoimet, jotka liittyvät öljyyn, aseisiin, jalometalleihin, tupakkatuotteisiin, kulttuurisineisiin ja muihin arkeologisesti, historiallisesti, kulttuurisesti ja uskonnollisesti merkityksellisiin tai tieteelliseltä arvoltaan harvinaisiin esineisiin sekä norsunluuhun ja suojeltuihin lajeihin.

3) Maantieteelliset riskitekijät:

a) maat, joissa luotettavien lähteiden kuten keskinäisten arviointikertomusten, yksityiskohtaisten arviointikertomusten tai julkaistujen seurantakertomusten mukaan ei ole tehokkaita rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntajärjestelmiä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 9 artiklan soveltamista;

b) maat, joissa luotettavien lähteiden mukaan on huomattavasti lahjontaa tai muuta rikollista toimintaa;

c) maat, joihin kohdistuu esimerkiksi unionin tai Yhdistyneiden kansakuntien määräämiä pakotteita, vienti- tai tuontikieltoja taikka vastaavia toimenpiteitä;

d) maat, jotka rahoittavat tai tukevat terroritoimintaa tai joissa toimii tunnettuja terroristijärjestöjä.

Jako kolmeen luokkaan (asiakas, palvelu ja maantieteellinen sijainti) toimii hyödyllisenä ohjenuorana koko tuntemisvelvollisuuteen liittyvässä prosessissa.

Toinen hyödyllinen periaate on se, että asiakkaan tai asian riskiprofiili vaikuttaa siihen, miten laajasti juristin on hankittava ja arvioitava todisteita asiakkaan taloudellisesta tilanteesta tai muusta riskitekijästä. Tämä vaatimus on tiukempi tiukennettuun asiakkaan tuntemisvelvollisuuteen liittyvissä tilanteissa. Tiettyjen tarkastusten tekeminen on hyvä käytäntö kaikissa tapauksissa: esimerkiksi varojen ja varallisuuden alkuperän tarkistaminen on hyödyllinen käytännön keino, jolla voidaan suojella yleisesti juristin toiminnan harjoittamista.

Tehtävien antaminen kolmansille osapuolille

Rahanpesunvastaisen direktiivin 25 artiklassa annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus sallia, että juristit (ja muut ilmoitusvelvolliset) antavat asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevien vaatimusten täyttämisen kolmansien osapuolten tehtäväksi. Jäsenvaltioille annetun harkintavallan vuoksi eri jäsenvaltioilla voi olla eri sääntöjä, jotka olisi tarkistettava. Direktiivissä säädetään kuitenkin nimenomaisesti, että "[i]opullinen vastuu kyseisten [asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevien] vaatimusten täyttamisestä säilyy – – ilmoitusvelvollisella, joka on antanut tehtävän kolmannelle osapuolelle". Tämän vuoksi juristien olisi aina kysyttävä, mitä asiakkaan tuntemisvelvollisuuteen liittyviä tiedusteluja kolmas osapuoli on tehnyt, jotta voidaan varmistaa, että se noudattaa direktiiviä ja riskiperusteista lähestymistapaa.

Kolmansille osapuolille, joille juristit (ja muut direktiivin nojalla ilmoitusvelvolliset) voivat antaa tehtäviä, asetetaan direktiivin 26 artiklassa seuraavat rajoitukset:

26 artikla

1. Tätä jaksoa sovellettaessa 'kolmansilla osapuolilla' tarkoitetaan 2 artiklassa lueteltuja ilmoitusvelvollisia, näiden jäsenjärjestöjä tai etujärjestöjä taikka muita jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa sijaitsevia laitoksia tai henkilöitä,

a) jotka noudattavat tämän direktiivin vaatimuksia vastaavia asiakkaan tuntemisvelvollisuutta sekä tietojen säilyttämistä koskevia vaatimuksia; ja

b) joiden osalta tämän direktiivin vaatimusten noudattamista valvotaan VI luvun 2 jakson mukaisesti.

Kolmansien osapuolten on siis kuuluttava joko direktiivin velvoitteiden piiriin tai sellaisen järjestelmän piiriin, joka vastaa direktiivissä säädettyjä asiakkaan tuntemisvelvollisuutta, tietojen säilyttämistä ja valvontaa koskevia vaatimuksia.

Jäsenvaltioiden on kiellettävä juristeja (ja muita ilmoitusvelvollisia) antamasta tehtäviä suuririskisiin kolmansiin maihin sijoittautuneille kolmansille osapuolille (näistä maista on lisätietoa jäljempänä oppaassa). Jäsenvaltiot voivat vapauttaa EU:hun sijoittautuneiden ilmoitusvelvollisten sivuliikkeitä ja enemmistöomisteiset tytäryritykset tästä kiellosta, jos ne noudattavat täysimääräisesti koko konsernia koskevia toimintaperiaatteita ja menettelyjä direktiivissä säädettyjen koko konsernia koskevia toimintaperiaatteita ja menettelyjä koskevien vaatimusten mukaisesti (45 artikla).

Juristien olisi varmistettava, että toimitetut asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevat tiedot ovat ajan tasalla. Juristien olisi myös oltava tietoisia siitä, että kolmannen osapuolen riskiarvio ei välttämättä vastaa juristin omaa riskiarviota. Aina ei ole asianmukaista antaa tehtäviä muille henkilöille, ja juristien olisi pidettävä tehtävien antamista muille itsessään riskinä. Juristien olisi yleisesti ottaen varmistuttava siitä, että

- kolmas osapuoli on hyvämaineinen
- kolmatta osapuolta säännellään, valvotaan ja seurataan
- kolmannella osapuolella on käytössään toimenpiteitä asiakkaan tuntemisvelvollisuutta ja tietojen säilyttämistä koskevien vaatimusten noudattamiseksi
- kolmannella osapuolella on tarvittavat tiedot toimintamaansa maakohtaisista riskeistä.

Kirjalliset toimintaperiaatteet, valvontatoimenpiteet ja menettelytavat

On tärkeää, että juristeilla on osana toimintansa riskiarviota ja erityisesti asiakkaan tuntemisvelvollisuuden yhteydessä käytössä kirjalliset toimintaperiaatteet, valvontatoimenpiteet ja menettelytavat.

Seuraavat tiedot on hyvä olla kirjallisina:

- juristin tai lakiasiantoinimiston käsitys keskeisistä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskeistä
- rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnasta tehdyssä riskiarviossa käytetyt lähteet
- minkä tason henkilöstö saa lakiasiantoinimistossa käyttää harkintavaltaa toimintaperiaatteiden ja menettelytapojen noudattamisessa, sekä olosuhteet, joissa tätä harkintavaltaa voidaan käyttää
- yksinkertaistetun, tavanomaisen ja tehostetun asiakkaan tuntemisvelvollisuuden noudattamiseksi täytettävät asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevat vaatimukset (tavanomainen asiakkaan tuntemisvelvollisuus sijoittuu yksinkertaistetun ja tehostetun asiakkaan tuntemisvelvollisuuden väliin; se kattaa yleensä tapaukset, joissa on mahdollinen riski mutta joissa riskin toteutuminen on epätodennäköistä)
- milloin ja millä ehdoin sallitaan asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevien velvoitteiden ulkoistaminen tai antaminen muiden tehtäväksi
- miten rajoitetaan työskentelyä sellaisessa asiassa, jonka osalta ei ole saatettu päätökseen asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevia toimenpiteitä
- olosuhteet, joissa sallitaan asiakkaan tuntemisvelvollisuuden täyttäminen viipeellä
- milloin hyväksytään käteismaksuja
- milloin hyväksytään kolmansien osapuolten suorittamia maksuja tai maksujen suorittaminen kolmansille osapuolille
- tavanomaisten toimintaperiaatteiden ulkopuolella tehdyt päätökset, esimerkiksi päätös siitä, että tiettyyn asiakkaaseen tai asiaan sovelletaan ylimääräisiä valvontatoimenpiteitä.

Rahanpesunvastaisen direktiivin 45 artiklassa on seuraavia erityissääntöjä niille lakiasiantoinimistoille (ja muille ilmoitusvelvollisille), jotka ovat osa konsernia:

45 artikla

1. Jäsenvaltioiden on vaadittava sellaisia ilmoitusvelvollisia, jotka ovat osa konsernia, panemaan täytäntöön koko konsernia koskevat toimintaperiaatteet ja menettelyt, mukaan luettuina tietosuojaperiaatteet sekä konsernin sisäistä tietojenvaihtoa koskevat toimintaperiaatteet ja menettelyt rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi. Nämä toimintaperiaatteet ja menettelyt on pantava tehokkaasti täytäntöön jäsenvaltioissa ja kolmansissa maissa sijaitsevissa sivuliikkeissä ja enemmistöomisteisissa tytäryrityksissä.

2. Jäsenvaltioiden on edellytettävä, että ilmoitusvelvolliset, joilla on toimipaikkoja muissa jäsenvaltioissa, varmistavat, että nämä toimipaikat noudattavat tämän direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä annettuja kyseisen toisen jäsenvaltion kansallisia säännöksiä.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kun ilmoitusvelvollisilla on sivuliikkeitä tai enemmistöomisteisia tytäryrityksiä sellaisissa kolmansissa maissa, joissa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevat vähimmäisvaatimukset ovat lievempiä kuin kyseisessä jäsenvaltiossa, niiden kolmansissa maissa sijaitsevat sivuliikkeet ja enemmistöomisteiset tytäryritykset noudattavat kyseisen jäsenvaltion vaatimuksia, tietosuojaa koskevat vaatimukset mukaan luettuina, siinä määrin kuin kolmannen maan lainsäädäntö sen sallii.

--

5. Jäsenvaltioiden on edellytettävä, että kun kolmannen maan lainsäädännössä ei sallita 1 kohdassa edellytettyjen toimintaperiaatteiden ja menettelyjen täytäntöönpanoa, ilmoitusvelvolliset varmistavat, että sivuliikkeet ja enemmistöomisteiset tytäryritykset kyseisessä kolmannessa maassa toteuttavat lisätoimenpiteitä torjuakseen tehokkaasti rahanpesun tai terrorismin rahoituksen riskin ja ilmoittavat asiasta kotijäsenvaltionsa toimivaltaisille viranomaisille. Jos lisätoimenpiteet eivät ole riittäviä, kotijäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten on suoritettava muita valvontatoimia ja muun muassa vaadittava, että konserni ei perusta liikesuhteita tai lopettaa ne eikä suorita liiketoimia, ja vaadittava tarvittaessa, että konserni lakkauttaa toimintansa kyseisessä kolmannessa maassa.

Toisin sanoen silloin, kun sivuliikkeet ovat osa konsernia, niiden on jaettava tietoa konsernin sisällä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevissa tarkoituksissa. Sivuliikkeiden on myös noudatettava sen jäsenvaltion kansallisia rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnan säännöksiä, johon ne ovat sijoittautuneet.

Jos sivuliike sijaitsee kolmannessa maassa, jossa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevat vähimmäisvaatimukset ovat lievempiä, sivuliikkeen on noudatettava lakiasiantaimiston jäsenvaltiossa sovellettavia rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevia sääntöjä siinä määrin kuin kolmannen maan paikallinen lainsäädäntö sen sallii. Jos kolmas maa ei salli lakiasiantaimiston toimintaperiaatteiden ja menettelyjen täytäntöönpanoa, sivuliikkeiden on toteutettava rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevia lisätoimenpiteitä ja lakiasiantaimiston on ilmoitettava asiasta oman maansa toimivaltaisille viranomaisille. Jos nämä lisätoimenpiteet eivät ole riittäviä, jäsenvaltion on suoritettava muita valvontatoimia ja sillä on tarvittaessa valta pyytää lakiasiantaimistoa lakkauttamaan sivuliikkeensä.

Kuten aina, juristien olisi säännöllisesti tarkasteltava uudelleen ja päivitettävä koko konsernia koskevia toimintaperiaatteita, valvontatoimia ja menettelyjä ja ylläpidettävä kirjallista selostetta tehdyistä muutoksista. Juristien olisi myös säilytettävä kirjallisessa muodossa tiedot toimista, jotka on toteutettu koko konsernia koskevien toimintaperiaatteiden ja niihin tehtyjen muutosten toimittamiseksi henkilöstölle.

Tietojen säilyttäminen

Sen lisäksi, mitä kirjallisista menettelyistä säädetään, rahanpesunvastaisen direktiivin 40 artiklassa säädetään, että tietojen säilyttäminen on pakollista. Artiklassa tarkoitettut tiedot on säilytettävä viiden vuoden ajan asiakassuhteen päättymisestä tai yksittäisen liiketoimen suorittamispäivästä. Tämä vaatimus kattaa sekä asiakkaan tuntemisvelvollisuuden että liiketoimien yksilöimisen. Viisi vuotta on direktiivissä säädetty vähimmäisaika, mutta juristien olisi tarkistettava kansallinen lainsäädäntö sen selvittämiseksi, edellytetäänkö paikallisesti pidempää aikaa.

Asiakkaan tuntemisvelvollisuuden osalta juristien on säilytettävä jäljennökset asiakirjoista ja tiedoista, joita tarvitaan asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevien velvoitteiden noudattamiseksi. Paperijäljennösten ohella on säilytettävä tiedot, jotka on saatu sähköisen tunnistamisen menetelmien ja niihin liittyvien luottamuspalvelujen tai asiaankuuluvien kansallisten viranomaisten sääntelemien, tunnustamien tai hyväksymien muiden suojattujen etäältä tai sähköisesti toteutettavien tunnistusprosessien avulla.

Liiketoimien osalta juristien on säilytettävä liiketoimia koskevat asiakirja-aineistot, jotka muodostuvat alkuperäisistä asiakirjoista tai niiden sellaisista jäljennöksistä, joita sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti voidaan käyttää todisteina oikeuskäsittelyssä, ja jotka ovat tarpeen liiketoimien yksilöimiseksi. Näiden tietojen olisi oltava riittävät yksittäisten liiketoimien rekonstruomiseksi (mukaan lukien asiaan liittyvät rahamäärät ja valuutat), jotta niitä voidaan käyttää todisteena mahdollisissa syytetoimissa.

Säilytetyt asiakkaan tuntemisvelvollisuutta ja liiketoimia koskevat tiedot on poistettava viiden vuoden kuluttua, jollei kansallisessa lainsäädännössä toisin säädetä. Tietoja ei kuitenkaan saa missään tapauksessa säilyttää yli kymmentä vuotta.

Yritykset

Yritys on itsessään oikeushenkilö, mutta se harjoittaa liiketoimintaansa edustajien kautta. Juristien on tunnistettava yritys ja todennettava sen olemassaolo.

Yrityksen henkilöllisyys koostuu sen yhtiöjärjestyksestä, liiketoiminnasta ja oikeudellisesta omistusrakenteesta.

Juristien olisi todennettava

- yrityksen nimi
- sen yhtiönumero tai muu rekisterinumero
- sen sääntömääräisen kotipaikan osoite sekä pääasiallisen toimipaikan osoite, jos se ei ole sama.

Jos kyseessä on pörssiyritys, juristien olisi tarkistettava lisäksi

- lainsäädäntö, jota siihen sovelletaan, ja yhtiöjärjestys

- hallituksen (tai vastaavan hallintoelimen) jäsenten täydelliset nimet sekä toiminnasta vastaavan ylemmän henkilöstön täydelliset nimet.

Pörssiyhtiö muodostaa todennäköisesti pienemmän riskin. Jos näin arvioidaan, riittää, että hankitaan esimerkiksi jokin seuraavista vahvistuksista yrityksen listautumisesta säännellyille markkinoille:

- kopio pörssin verkkosivuston sellaisesta päivätystä sivusta, josta listautuminen käy ilmi
- kopio listautumisesta hyvämaineisesta sanomalehdestä
- hyvämaineiselta sähköiseltä varmennuspalvelun tarjoajalta tai hyvämaineisestä verkkorekisteristä saadut tiedot.

Pörssiyhtiön tytäryrityksen osalta juristit tarvitsevat todisteen emoyhtiö-tytäryhtiösuhteesta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi

- tytäryhtiön viimeksi toimittama veroilmoitus
- emo- tai tytäryhtiön uusimpaan tarkastettuun tilinpäätökseen sisältyvä merkintä
- hyvämaineiselta sähköiseltä varmennuspalvelun tarjoajalta tai hyvämaineisestä verkkorekisteristä saadut tiedot
- emoyhtiön julkaisemista raporteista, myös sen verkkosivustolta, peräisin olevat tiedot.

Jos juristit toimivat jo emoyhtiön nimissä, he voivat tarkistaa tytäryhtiötä koskevia tietoja olemassa olevasta asiakkaasta laaditusta asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevasta tietoaineistosta, jos olemassa oleva asiakas on tunnistettu direktiivin vaatimusten mukaisesti.

Jos yritys ei ole listautunut säännellyille markkinoille, saatetaan tarvita seuraavia lisätodennustoimia:

- haku asiaan liittyvästä yritysrekisteristä
- jäljennös yrityksen perustamiskirjasta
- toimitettu tarkastettu tilinpäätös
- hyvämaineiselta sähköisen varmennuspalvelun tarjoajalta saadut tiedot.

Jos yritys on yleisesti tunnettu, juristit voivat katsoa, että rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskitaso on matala, ja soveltaa asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevia toimenpiteitä kyseiseen riskiin suhteutetulla tavalla.

Jos yritys on rekisteröity EU:n ulkopuolella, olisi pyrittävä hankkimaan samankaltaiset asiakirjat ja toteuttamaan samankaltainen todentaminen. On selvää, että riskit voivat tällöin olla suurempia. Juristin kannattaakin harkita pyytävänsä, että säännellyllä alalla toimiva henkilö tai muu ammattilainen, jonka henkilöllisyys voidaan tarkistaa ammattihenkilörekisteristä, todistaa asiakirjat oikeaksi.

Trustit

Rahanpesunvastaisen direktiivin 31 artiklassa todetaan, että trusteja koskevien säännösten kohteena ovat paitsi trustit myös ”tietyntyypiset Treuhand-järjestelyt tai fideicomiso, kun niillä on vastaavanlainen rakenne tai vastaavanlaiset tehtävät kuin trusteilla. Jäsenvaltioiden on yksilöitävä ominaisuudet, joiden avulla voidaan määrittää, milloin oikeudellisilla järjestelyillä on vastaavanlainen rakenne tai vastaavanlaiset tehtävät kuin trusteilla niiden lainsäädännön alaisten tällaisten oikeudellisten järjestelyjen osalta.” Juristien on näin ollen tarkistettava, onko heidän jäsenvaltiossaan käytössä tällaisia trusteja tai trustien kaltaisia järjestelyjä.

Lisäksi 3 artiklan 6 alakohdassa (ks. jäljempänä oleva kohta ”Tosiasialliset omistajat ja edunsaajat”) määritellään luettelo tosiasiallisista omistajista ja edunsaajista trustien osalta. Trustin käsite perustuu common law -järjestelmään. Trustilla ei ole oikeushenkilöllisyyttä, eikä se siksi voi olla asiakas. Asiakas voi olla jokin 3 artiklan 6 alakohdassa tarkoitetuista tahoista, kuten

- perustaja
- trustin omaisuudenhoitaja(t)
- mahdollinen suojelija (mahdolliset suojelijat)
- yksi tai useampi edunsaajista.

Määrittämällä, mikä (tai mitkä) näistä ryhmistä on asiakas (tai ovat asiakkaita), selviää, keneen juristin huolellisuusvelvollisuus kohdistuu ja kuka saa hyödyn neuvonnasta.

TOSIASIALLISET OMISTAJAT JA EDUNSAAJAT

Tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan käsite on ratkaisevan tärkeä seuraavien kohtien kannalta. Se määritellään rahanpesunvastaisen direktiivin 3 artiklan 6 alakohdassa seuraavasti:

3 artikla

6) *’tosiasiallisella omistajalla ja edunsaajalla’ [tarkoitetaan] yhtä tai useampaa luonnollista henkilöä, joka viime kädessä omistaa asiakkaan tai käyttää siinä määräysvaltaa, ja/tai yhtä tai useampaa luonnollista henkilöä, jonka lukuun liiketoimi suoritetaan tai toimintaa harjoitetaan; tosiasiallisella omistajalla ja edunsaajalla tarkoitetaan ainakin seuraavia:*

a) yhteisöjen osalta

i) yhtä tai useampaa luonnollista henkilöä, joka viime kädessä omistaa oikeushenkilön tai jonka määräysvallassa oikeushenkilö viime kädessä on siten, että luonnollinen henkilö omistaa suoraan tai välillisesti riittävän prosentuaalisen osuuden oikeushenkilön osakkeista tai äänioikeuksista tai omistusosuudesta, haltijaosakkeet mukaan luettuina, tai käyttää määräysvaltaa muilla keinoin, kun kyseessä ei ole säännellyillä markkinoilla kaupankäynnin kohteena oleva yhtiö, joka kuuluu unionin oikeuden mukaisten sellaisten tiedonantovelvollisuuksien tai vastaavien kansainvälisten normien soveltamisalaan, joilla varmistetaan omistajaa koskevien tietojen riittävä avoimuus.

Osoituksena suorasta omistuksesta on se, että luonnollisella henkilöllä on 25 prosentin ja yhden osakkeen osakkeenomistus tai yli 25 prosentin omistusosuus asiakkaasta. Osoituksena välillisestä omistuksesta on se, että yhteisöllä, joka on yhden tai useamman luonnollisen henkilön määräysvallassa, taikka useilla yhteisöillä, jotka ovat saman yhden tai useamman luonnollisen henkilön määräysvallassa, on 25 prosentin ja yhden osakkeen osakkeenomistus tai yli 25 prosentin omistusosuus asiakkaasta. Tämän soveltamisella ei kuitenkaan rajoiteta jäsenvaltioiden oikeutta päättää, että pienempi prosenttiosuus voi olla osoituksena omistuksesta tai määräysvallasta. Määräysvallan käyttäminen muilla keinoin voidaan määrittää muun muassa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/34/EU 22 artiklan 1–5 kohdassa säädettyjen perusteiden mukaisesti;

ii) yhtä tai useampaa luonnollista henkilöä, joka kuuluu ylempään johtoon, jos kaikkien mahdollisten keinojen käyttämisen jälkeen ja edellyttäen, ettei epäilykselle ole perusteita, i alakohdassa tarkoitettua henkilöä ei ole määritetty tai jos on epäilyksiä siitä, onko tunnistettu yksi tai useampi henkilö tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja, ilmoitusvelvollisten on pidettävä kirjaa i alakohdan ja tämän alakohdan mukaisen tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan määrittämiseksi toteutetuista toimituksista;

b) trustien osalta kaikkia seuraavia henkilöitä:

i) perustaja(t);

ii) trustin omaisuudenhoitaja(t);

iii) mahdollinen suojelija (mahdolliset suojelijat);

iv) edunsaajat tai, jos oikeudellisen järjestelyn tai oikeushenkilön edunsaajia ei ole vielä vahvistettu, ne henkilöryhmät, joiden pääasiallista etua silmällä pitäen oikeudellinen järjestely tai oikeushenkilö on perustettu tai toimii;

v) mikä tahansa muu luonnollinen henkilö, joka viime kädessä käyttää trustin osalta määräysvaltaa suoran tai välillisen omistuksen kautta tai muilla keinoin;

c) oikeushenkilöiden, kuten säätiöiden, ja trustien kaltaisten oikeudellisten järjestelyjen osalta yhtä tai useampaa luonnollista henkilöä, joka on vastaavassa tai samankaltaisessa asemassa kuin b alakohdassa tarkoitettut henkilöt;

Direktiivin 30 ja 31 artikloissa käsitellään tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia yhteisöissä, jotka voivat olla lakiasiantuntijain asiakkaita. Juristien on tärkeää ymmärtää, keitä tietyn liiketoimen taustalla olevat todelliset ihmiset ovat, olipa asiakkaana mikä tahansa yhteisö.

Lisäksi 30 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltioilla on tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevia rekistereitä, joihin muun muassa juristeilla on pääsy. Ne sisältävät kuitenkin tietoja vain sellaisista yhteisöistä, jotka on perustettu EU:ssa, ei sen ulkopuolella. Vaikka rekisteri on pakollinen, muut siihen liittyvät seikat ovat vapaaehtoisia, kuten se, veloitetaanko rekisterissä oleviin tietoihin pääsystä maksu, tai se, altistaisiko tiettyjen tietojen luovuttaminen tosiasiallisen omistajan tai edunsaajan vakaville riskeille.

Lisäksi 30 artiklan 8 kohdassa korostetaan, että riskiperusteinen lähestymistapa tarkoittaa, ettei juristi saa luottaa yksinomaan rekisteristä peräisin oleviin tietoihin.

Yleisesti ottaen juristi tarvitsee asiakkaana olevalta yhteisöltä seuraavan tyyppiset tiedot riippumatta siitä, onko yhteisö perustettu EU:ssa vai sen ulkopuolella:

- yhteisön nimi, minne se on rekisteröity, rekisterinumero, sääntömääräinen kotipaikka ja päätoimipaikka
- hallituksen tai vastaavan hallintoelimen jäsenten nimet
- toiminnasta vastaava ylempi henkilöstö
- lainsäädäntö, jota yhteisöön sovelletaan
- lailliset omistajat
- tosiasialliset omistajat ja edunsaajat, mukaan lukien osakkeet, äänioikeudet, omistusoikeudet, haltijaosakkeet tai määräysvallan käyttö muilla keinoin
- hallintoasiakirjat.

Asiakkaalle olisi painotettava, että jos jokin edellä mainituista tiedoista muuttuu liikesuhteen aikana, siitä on ilmoitettava juristille, koska se saattaa vaikuttaa riskiarvioon.

Direktiivin 31 artiklassa käsitellään trusteja ja vastaavanlaisia oikeudellisia järjestelyjä, kuten fiducie, tietyn tyyppiset Treuhand-järjestelyt tai fideicomiso, kun niillä on vastaavanlainen rakenne tai vastaavanlaiset tehtävät kuin trusteilla.

EU:ssa sijaitseviin trusteihin sovelletaan seuraavaa, 31 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa vahvistettua velvoitetta:

31 artiklan 1 kohta

Kunkin jäsenvaltion on edellytettävä, että kunkin kyseisessä jäsenvaltiossa hallinnoitavan express trust -järjestelyn omaisuudenhoitajat hankkivat riittävät, tarkat ja ajantasaiset tiedot

trustin tosiasiallisista omistajista ja edunsaajista ja pitävät ne hallussaan. Kyseisiin tietoihin on sisällyttävä seuraavien tunnistetiedot:

a) perustaja(t);

b) trustin omaisuudenhoitaja(t);

c) mahdollinen suojelija (mahdolliset suojelijat);

d) edunsaajat tai edunsaajien ryhmä;

e) mikä tahansa muu luonnollinen henkilö, joka käyttää trustin osalta tosiasiallista määräysvaltaa.

Nämä tiedot on sisällytettävä tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevaan rekisteriin myös siinä jäsenvaltiossa, jossa trustin omaisuudenhoitajalla (tai vastaavalla) on kotipaikka tai johon omaisuudenhoitaja on sijoittautunut. Jos kuitenkin trustin omaisuudenhoitaja (tai vastaava) on sijoittautunut EU:n ulkopuolelle, tiedot on sisällytettävä tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevaan rekisteriin siinä jäsenvaltiossa, jossa trustin omaisuudenhoitaja (tai vastaava) aloittaa liikesuhteen tai hankkii kiinteää omaisuutta trustin nimissä.

Tietoihin pääsyyn sovelletaan samoja ehtoja, jotka mainittiin jo edellä tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevan rekisterin yhteydessä. Myös tietoihin pääsyn osalta riskiperusteinen lähestymistapa tarkoittaa, ettei juristi saa luottaa yksinomaan rekisteristä peräisin oleviin tietoihin.

Se, miten paljon tietoa juristin olisi hankittava asiakkaalta, riippuu siitä, mitä tehtävää juristi hoitaa. Jos juristi perustaa trustin, yhtiön tai muun oikeushenkilön tai hallinnoi sitä taikka toimii trustin, yhtiön tai muun oikeushenkilön omaisuudenhoitajana tai johtajana, edellytetään, että juristi ymmärtää rakenteen taustalla olevan yleisen tarkoituksen ja rakenteen varojen alkuperän sekä kykenee tunnistamaan tosiasialliset omistajat ja edunsaajat ja määräysvaltaa käyttävät henkilöt.

Jos juristi tarjoaa trustille, yhtiölle tai muulle oikeushenkilölle muita palveluja (esimerkiksi kotipaikan), edellytetään, että juristi hankkii riittävät tiedot, jotta hän kykenee tunnistamaan tosiasialliset omistajat ja edunsaajat sekä määräysvaltaa käyttävät henkilöt.

Juristi, joka ei toimi trustin omaisuudenhoitajana, voi soveltuviissa olosuhteissa käyttää toisen juristin tai kirjanpitäjän taikka trustin tai yhtiön palveluntarjoajan laatimaa tiivistelmää tai asiaan liittyviä otteita perustamiskirjasta kyetäkseen tunnistamaan perustajan, trustin omaisuudenhoitajat, suojelijan (jos sellainen on), edunsaajat tai luonnolliset henkilöt, jotka käyttävät tosiasiallista määräysvaltaa.

Tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan suhteen on asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevan prosessin aikana noudatettava huolellisuutta. Asiakas saattaa olla esimerkiksi valtakirjan välityksellä tai pesänhoitajan ominaisuudessa toimiva asiamies. Juristien olisi otettava huomioon mahdollisuus, että väitetyjä asiamiessuhteita käytetään petoksen tekemiseksi.

Lähestymistavan on oltava oikeasuhteinen. Esimerkiksi monimutkaisen yrityksen tapauksessa olisi kohtuutonta toteuttaa itsenäisiä hakuja useista yhteisöistä useilla yritysketjun tasoilla sen selvittämiseksi, saavuttaako henkilö lopulta yli 25 prosentin omistusosuuden asiakasyhteisöstä

hyvin pienillä osuuksilla eri yhteisöissä. Juristien on sen sijaan saatava varmuus siitä, että heillä on kokonais käsitys asiakasyhtiön omistus- ja määräysvaltarakenteista.

Sekä direktiivin 30 artikla että 31 artikla sisältävät säännöksiä, joissa edellytetään eroavaisuuksien ilmoittamista. Tämä tarkoittaa, että ilmoitusvelvollisten on ilmoitettava kaikista eroavaisuuksista, joita ne havaitsevat keskitetyissä rekistereissä saatavilla olevien tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevien tietojen ja niille ilmoitusvelvollisina saatavilla olevien tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevien tietojen välillä. Tätä ilmoitusvelvollisuutta sovelletaan yritystä koskeviin tietoihin ja muihin tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskeviin rekistereihin.

Tällaisten eroavaisuuksien aktiiviseen etsimiseen ei kuitenkaan velvoiteta eikä velvollisuutta sovelleta silloin, kun tiedot kuuluvat juristin ja asiakkaan välisen luottamuksellisuuden piiriin tai kun eroavaisuus ei ole olennainen (esimerkiksi vain toisen etunimen alkukirjain, ei täydellistä nimeä). Eroavaisuuksista voidaan ilmoittaa ensin asiakkaalle, jotta asiakas voi korjata ne nopeasti. Jos eroavaisuudesta päätetään olla ilmoittamatta esimerkiksi sen vuoksi, ettei se ole olennainen, on siitä huolimatta suositeltavaa tallentaa tiedot siitä, mitä toimia on toteutettu.

SUURIRISKISET KOLMANNET MAAT

Rahanpesunvastaisen direktiivin 18 a artiklassa annetaan ohjeita siitä, miten suuririskisistä kolmansista maista peräisin olevien asiakkaiden suhteen olisi toimittava. Jotta EU:n rahoitusjärjestelmän eheyttä voidaan suojata, komissio on valtuutettu yksilöimään sellaiset maat, joiden rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntajärjestelmässä on strategisia puutteita. [Uusin luettelo suuririskisistä kolmansista maista](#) on laadittu 7. toukokuuta 2020. Luettelo sisältyy tämän oppaan liitteeseen 1.

Maahan kytkeytyvät riskitekijät ovat merkittävä osatekijä yleisessä riskiarviossa. Toisaalta riskiarviossa olisi otettava huomioon myös se, jos asiakkaat tai asiakkaiden tosiasialliset omistajat tai edunsaajat ovat sijoittautuneet vähäriskisille lainkäyttöalueille tai harjoittavat liiketoimintaa niissä.

Juristien olisi pantava merkille, että myös muut lainkäyttöalueet voivat aiheuttaa suuren rahanpesuun liittyvän riskin, vaikka ne eivät olisi Euroopan komission luettelossa suuririskisistä kolmansista maista. Muita hyödyllisiä lähteitä ovat esimerkiksi Transparency Internationalin (maailmanlaajuinen korruptiota torjuva, valtiosta riippumaton järjestö) korruptioluokitukset sekä Maailmanpankin vuosittain kokoamat raportit.

Vaikka tässä osiossa käsitellään suuririskisten maiden luetteloon sisältyviä maita, tiukennettua asiakkaan tuntemisvelvollisuutta sovelletaan myös sellaisiin maihin, yksilöihin tai ryhmiin, joihin kohdistuu liitteessä III olevassa 3 kohdassa tarkoitettuja ”pakotteita, vienti- tai tuontikieltoja taikka vastaavia toimenpiteitä”. Tällaisia luetteloja ylläpitävät EU ja Yhdistyneet kansakunnat – kuten myös jotkin yksittäiset jäsenvaltiot.

Direktiivin 18 a artiklassa esitetyt lisätekijät, jotka liittyvät suuririskisiin kolmansiin maihin sovellettavaan tiukennettuun asiakkaan tuntemisvelvollisuuteen, koskevat pääasiassa asiakkaalta edellytettyjä lisätietoja ja suhteen tiukennettua seuranta.

POLIITTISESTI VAIKUTUSVALTAISET HENKILÖT

Poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö määritellään rahanpesunvastaisen direktiivin 3 artiklan 9 alakohdassa seuraavasti:

3 artikla

9) *'poliittisesti vaikutusvaltaisella henkilöllä'* [tarkoitetaan] luonnollista henkilöä, joka toimii tai on toiminut merkittävässä julkisissa tehtävissä ja joita ovat muun muassa seuraavat:

a) *valtionpäämiehet, hallitusten päämiehet, ministerit sekä vara- ja apulaisministerit;*

b) *parlamenttien ja niiden kaltaisten lainsäädäntöelinten jäsenet;*

c) *poliittisten puolueiden johtoelinten jäsenet;*

d) *korkeimpien oikeuksien, perustuslakituomioistuinten tai muiden sellaisten korkean tason lainkäyttöelinten jäsenet, joiden päätöksiin ei voida hakea muutosta, poikkeustapauksia lukuun ottamatta;*

e) *tilintarkastustuomioistuinten tai keskuspankkien johtokuntien jäsenet;*

f) *suurlähettiläät, asiantuntijat sekä puolustusvoimien korkea-arvoiset upseerit;*

g) *valtion omistamien yritysten hallinto-, johto- tai valvontaelinten jäsenet;*

h) *kansainvälisen järjestön johtajat, varajohtajat ja johtokunnan tai vastaavan jäsenet.*

Minkään a–h alakohdassa tarkoitetun poliittisen tehtävän ei katsota käsittävän keskitason tai sitä alemman tason virkamiehiä;

Poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin kiinnitetään erityistä huomiota, koska OECD:n jäsenvaltiot ovat huolissaan siitä, että poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt ovat käyttäneet poliittista asemaansa hyväkseen vaurastuakseen korruption avulla. Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvänä suhteena pidetään myös tilannetta, jossa poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö on asiakkaan tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja tai jossa asiakkaan tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja on poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsen tai läheiseksi yhtiökumppaniksi tiedetty henkilö. Direktiivissä määritellään perheenjäsenet ja läheiset yhtiökumppanit seuraavasti:

3 artikla

10) *'perheenjäsenillä'* [tarkoitetaan]

a) poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön aviopuolisoa tai aviopuolisoon rinnastettavissa olevaa henkilöä;

b) poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön lapsia ja näiden aviopuolisoja tai aviopuolisoon rinnastettavissa olevia henkilöitä;

c) poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön vanhempia;

11) 'läheisiksi yhtiökumppaneiksi tiedetyillä henkilöillä'

a) luonnollisia henkilöitä, joiden tiedetään olevan oikeushenkilöiden tai oikeudellisten järjestelyjen tosiasiallisia yhteisomistajia ja edunsaajia tai joilla tiedetään olevan mikä tahansa muu läheinen liikesuhde poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön kanssa;

b) luonnollisia henkilöitä, jotka ovat sellaisen oikeushenkilön tai oikeudellisen järjestelyn tosiasiallisia yksinomistajia ja edunsaajia, josta tiedetään, että se on perustettu poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tosiasialliseksi eduksi;

Direktiivin 20 artiklassa juristeilta edellytetään poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden suhteen, että he tiukennetun asiakkaan tuntemisvelvollisuuden yhteydessä:

(1) ovat ottaneet käyttöön asianmukaiset riskinhallintajärjestelmät, mukaan lukien riskiperusteiset menettelyt, sen selvittämiseksi, onko asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö

Juristien ei tarvitse suorittaa kattavia tutkimuksia sen selvittämiseksi, onko henkilö poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö. Riittää, että juristi ottaa huomioon hallussaan olevat tai yleisesti tunnetut tiedot. Monet lakiasiaintointimistot käyttävät tilaajapalveluja voidakseen suorittaa tarkastuksia poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä koskevista tietokannoista. Se, mitä toimia toteutetaan, riippuu juristin harjoittaman toiminnan yleisestä riskiarviosta.

Poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden globaali kenttä on laaja ja muuttuu jatkuvasti, mutta seuraavat perusindikaattorit voivat olla todisteita asiasta:

- juristi vastaanottaa varoja viranomaisen tililtä
- asiakas tai häneen sidoksissa oleva henkilö käyttää kirjeenvaihdossa virallista kirjelomaketta
- uutisartikkelit ja internethaut.

Juristien ei myöskään tarvitse selvittää aktiivisesti, ovatko asiakkaan tosiasialliset omistajat ja edunsaajat poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä. Jos tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan kuitenkin tiedetään olevan poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, juristien olisi harkittava riskiperusteisen lähestymistavan mukaisesti, mitä lisätoimenpiteitä asiakkaan yhteydessä on (mahdollisesti) toteutettava.

(2) saavat ylemmän johdon hyväksynnän liikesuhteiden aloittamiselle tai jatkamiselle poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden kanssa

'Ylemmällä johdolla' tarkoitetaan direktiivin 3 artiklan 12 alakohdan mukaan "virkamiestä tai työntekijää, jolla on riittävästi tietoa laitokseen kohdistuvasta rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskistä ja riittävästi toimivaltaa tehdä siihen kohdistuvaan riskiin vaikuttavia päätöksiä". Tällaisen henkilön ei tarvitse kaikissa tapauksissa olla lakiasiaintoimiston hallitusta vastaavan elimen jäsen, vaan hän voi olla

- tietystä toiminnanalaista vastaavan ryhmän johtaja
- muu kumppani, joka ei osallistu tiettyyn asian käsittelyyn
- tietyn asian valvonnasta vastaava kumppani
- rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevien sääntöjen noudattamisesta yrityksessä vastaava henkilö
- johtajana toimiva osakas.

(3) toteuttavat asianmukaiset toimenpiteet liikesuhteisiin tai liiketoimiin tällaisten [poliittisesti vaikutusvaltaisten] henkilöiden kanssa liittyvän varallisuuden tai liittyvien varojen alkuperän selvittämiseksi

"Varojen alkuperä" on eri asia kuin "varallisuuden alkuperä". "Varojen alkuperällä" tarkoitetaan paikkaa, josta asiakkaan varat lähetetään, sekä sitä, miten ja mistä asiakas on hankkinut rahat voidakseen lähettää ne. "Varallisuuden alkuperällä" tarkoitetaan sitä, mistä asiakkaan koko varallisuus tai omaisuus on lähtöisin – esimerkiksi perinnöstä, omaisuuden myynnistä tai sijoitusten tuotosta. "Varallisuuden alkuperän" arviointi on keskeinen osa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvää arviota.

Jos henkilö on tunnettu, poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, hänen taloudelliset sidonnaisuutensa saattavat jo olla saatavilla julkisessa rekisterissä.

Muussa tapauksessa asiakkaalta kysyttävien kysymysten pitäisi riittää, kunhan kaikki vaiheet kirjataan ylös tavanomaiseen tapaan. Se, minkä tasoisen rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskin asiakas muodostaa, vaikuttaa siihen, minkä tyyppisiä asiakirjoja hyväksytään varojen tai varallisuuden alkuperän todentamiseksi. Mitä suurempi riski, sitä kattavampia ja luotettavampia juristin hankkimien asiakirjojen olisi oltava. Muun muassa seuraavan tyyppiset asiakirjat olisi otettava huomioon: tiliotteet, testamentit, kattavat palkkakuitit, tarkastettu tilinpäätös, josta käyvät ilmi asiakkaalle maksetut varat, myynti- ja ostosopimukset, muiden liiketoimien kuitit sekä todistukset tuloista, jotka ovat peräisin osakepääomasta, liiketoiminnasta, testamenttilahjoituksista tai lahjoista.

Vähäisen tai keski-suuren riskin asiakkaan varallisuuden alkuperän tarkistaminen saattaa tarkoittaa vain sitä, että häneltä kysytään kysymyksiä ja vastaukset kirjataan ylös. Sitä mukaa kuin riski kasvaa, myös esitettyjen kysymysten ja pyydettyjen asiakirjojen tason olisi noustava.

Vaikka nämä ohjeet on sisällytetty tässä oppaassa poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä koskevaan osioon, juristien olisi harkittava niiden noudattamista myös osana minkä tahansa liikesuhteen jatkuvaa seurantaa, olipa kyseessä suuririskinen liikesuhde tai ei. Kuten edellä on todettu, varojen alkuperän tarkistaminen on hyödyllinen käytännön väline, jolla voidaan suojella lakiasiaintoimiston toiminnan harjoittamista yleisesti.

(4) seuraavat näitä liikesuhteita jatkuvasti ja tehostetusti

Tehostettu seuranta voisi tarkoittaa esimerkiksi sen varmistamista, että asiakkaan maksamat varat ovat peräisin nimetyltä tililtä ja että niiden määrä on asianmukainen asiakkaan tiedettyyn varallisuuteen verrattuna. Jos näin ei ole, on esitettävä lisäkysymyksiä.

ASIAKKAAT, JOITA EI TAVATA HENKILÖKOHTAISESTI

Jos asiakas on luonnollinen henkilö mutta hän ei ole fyysisesti läsnä henkilöllisyyden todentamiseksi, tämä on otettava huomioon arvioitaessa rahanpesun tai terrorismin rahoituksen riskitasoa ja mahdollisten sen seurauksena toteutettavien tehostettua asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevien toimenpiteiden laajuutta.

Asiakas, joka ei ole luonnollinen henkilö, ei tietenkään voi koskaan olla fyysisesti läsnä henkilöllisyyden todentamista varten, vaan tällaisen asiakkaan puolesta toimii edustaja. Asiakkaan edustajien henkilökohtaisen tapaamisen puute on riskitekijä, mutta se ei automaattisesti tarkoita, että on noudatettava tehostettua asiakkaan tuntemisvelvollisuutta. Tällöin on arvioitava kokonaisriski.

VAROITUSMERKIT

Edellä käsiteltyjen seikkojen lisäksi on erilaisia olosuhteita, joissa juristin hälytyskellojen pitäisi soida. Näitä olosuhteita kutsutaan varoitusmerkeiksi.

Myös varoitusmerkit jaetaan kolmeen jo mainittuun riskiluokkaan: asiakas, liiketoimi ja maantieteellinen sijainti. Seuraavat esimerkit on valikoitu CCBE:n, IBA:n ja ABA:n vuonna 2014 julkaisemasta oppaasta ”[A lawyer’s guide to detecting and preventing money laundering](#)”, joka on hyödyllistä lukea kokonaan sen varoitusmerkkejä koskevien luetteloiden vuoksi. Maantieteellistä sijaintia koskevia esimerkkejä annettiin jo edellä, suuririskisiä kolmansia maita koskevassa osiossa.

Asiakas

- välittäjien käyttäminen ilman hyvää syytä

- tapaamisen välttely ilman hyvää syytä
- haluttomuus antaa tietoja, dataa ja asiakirjoja, joita tarvitaan liiketoimen suorittamiseksi
- väärin tai väärennettyjen asiakirjojen käyttö
- asiakas on yritystaho, jota ei löydy internetistä
- asiakas tuntee epätavallisen hyvin lainsäädännössä vahvistetut tavanomaiset normit, jotka koskevat tyydyttävää asiakkaan tunnistamista, tietojen kirjaamista ja epäilyttävistä liiketoimista ilmoittamista, tai kysyy toistuvasti kysymyksiä niihin liittyvistä menettelyistä
- osapuolet ovat kytköksissä toisiinsa ilman selkeää liiketoimintaan liittyvää syytä tai ovat epätavallisen ikäisiä liiketoimen suorittajiksi
osapuolet eivät ole samoja kuin henkilöt, jotka tosiasiallisesti ohjaavat toimintaa

Liiketoimi

- käteisen käytölle ei ole hyvää selitystä
- varojen alkuperä on epätavallinen, esimerkiksi useita pankkitilejä, ulkomaisia pankkitilejä, siirto suurempiriskisen maan kautta
- epätavallisen lyhyelle takaisinmaksuajalle tai sille, että lainat maksetaan toistuvasti huomattavan paljon ennen alun perin sovittua erääntymispäivää, ei ole hyvää selitystä
- siirrettyihin varoihin liittyvälle suhteettoman kalliille tai halvalla hinnalla ei ole hyvää syytä
- suurelle rahoitusliiketoimelle ei ole hyvää syytä, erityisesti, jos liiketoimea pyytävä yritys on perustettu hiljattain tai jos liiketoimi ei ole perusteltu yhtiön tarkoituksen tai asiakkaan toiminnan näkökulmasta
- varojen alkuperä on epätavallinen siksi, että joko liiketoimeen tai maksuihin/veroihin on saatu rahoitusta kolmannelta osapuolelta, johon ei ole ilmeistä yhteyttä

Maantieteellinen sijainti

- maat tai alueet, jotka luotettavien lähteiden mukaan rahoittavat tai tukevat terroritoimintaa tai joissa toimii tunnettuja terroristijärjestöjä
- maat, joissa luotettavien lähteiden mukaan on huomattavasti järjestäytyneitä rikollisuutta, lahjontaa tai muuta rikollista toimintaa, mukaan lukien huumausaineiden, ihmiskaupan ja salakuljetuksen sekä laittomien uhkapelien lähtö- tai kauttakulkumaat

- maat, joihin kohdistuu kansainvälisten järjestöjen, kuten EU:n tai Yhdistyneiden kansakuntien, määräämiä pakotteita, vienti- tai tuontikieltoja taikka vastaavia toimenpiteitä
- maat, joissa luotettavien lähteiden mukaan on heikot hallinto-, lainvalvonta- ja sääntelyjärjestelmät, mukaan lukien maat, joiden järjestelmät rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi on määritetty FATF:n lausumissa heikoiksi, ja joiden yhteydessä rahoituslaitosten olisi kiinnitettävä erityistä huomiota liikesuhteisiin ja -toimiin

TEKNOLOGIAN KÄYTTÖ

Juristit voivat käyttää seuraavia teknologiaratkaisuja täyttääkseen velvollisuutensa tuntea asiakas:

- sähköiset välineet henkilön henkilöllisyyden todentamiseksi
- yhtiörekisteri sekä tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan tarkistusohjelmat
- sähköiset välineet, joilla voidaan selvittää, ovatko asiakkaat pakotteita, poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä ja kielteistä mediajulkisuutta koskevilla seurantalistoilla.

Teknologiaratkaisujen käyttö ei vapauta juristeja henkilökohtaisesta vastuusta, vaan vastuu on aina juristilla. Näin ollen tällaisia välineitä käyttävän juristien henkilöstön olisi oltava asianmukaisesti koulutettua ja juristilla olisi itsellään oltava perusteellinen ymmärrys siitä, miten välineet toimivat.

Sähköisten välineiden käyttö henkilöllisyyden todentamisessa saattaa säästää toimiston resursseja ja olla yhtä turvallista tai turvallisempaa kuin perinteisten paperiasiakirjojen käyttö. Juristien olisi kuitenkin otettava huomioon erilaiset riskit:

- kyber- ja tietoturvallisuus
- petos
- tietojen syöttämisessä tehdyn inhimillisen virheen mahdollisuus
- asiakkaaseen tai liiketoimeen liittyvän riskin taso
- tarve kytkeä asiakas löydettyyn sähköiseen henkilöllisyyteen
- sähköisen palveluntarjoajan käyttämien lähteiden ajankohtaisuus, luotettavuus ja määrä

- palveluntarjoajan toiminnan luotettavuus, riippumattomuus ja läpinäkyvyys sekä se, onko se viranomaisen sertifioima, osa julkista järjestelyä tai tunnustetun toimialalla toimivan elimen jäsen ja noudattaako se alan kansainvälisesti tunnustettuja normeja.

Käytettäessä yhtiörekisterejä sekä tosiasiallisen omistajan ja edunsaajan tarkistusohjelmia olisi päätettävä riskitason perusteella, tarvitaanko riippumattomia todisteita, koska tällaiset rekisterit kootaan yleensä käyttämällä yhteisöjen itsensä toimittamia tietoja. Rekisteröidyt tiedot eivät myöskään välttämättä anna kattavaa kuvaa, ja olisi kiinnitettävä huomiota siihen, miten usein tietojen päivittämistä edellytetään.

Kun asiakkaaseen kohdistuvista pakotteista, kielteisestä mediajulkisuudesta ja mahdollisesta poliittisesta vaikutusvaltaisuudesta tehdään taustaselvitystä, määräävä tekijä on jälleen riskitaso. Vähempiriskisten tapausten tai toimistojen osalta ilmaiset tai valmistratkaisut voivat olla hyväksyttäviä. Suurempiriskisissä tapauksissa olisi harkittava, miten laaja taustaselvityksen olisi oltava (kattaako se esimerkiksi tosiasialliset omistajat ja edunsaajat tai yritysten johtajat), miten tiheästi se olisi toteutettava ja miten luotettavia käytetyt järjestelmät ovat syötettyjen tietojen sekä tietojen tuoreuden ja kattavuuden osalta. Asianmukaisen taustaselvitykseen käytettävän välineen avulla olisi kyettävä selvittämään ja tunnistamaan nimet ja muut datajoukot, vaikka niissä olisi pientä vaihtelua, kuten silloin kun ne ovat käänteisessä järjestyksessä, niissä on vain osa tekstistä tai niissä käytetään lyhenteitä, ei-latinalaista merkistöä, kuten kiinan kielen kirjoitusmerkkejä, tai kauppalainsäädännön tietoja.

ILMOITUSVELVOLLISUUDET

Johdanto

Epäilyttävistä liiketoimista ilmoittaminen on keskeinen osa rahanpesunvastaisella direktiivillä perustettua rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntajärjestelmää. Päävelvoite on peräisin direktiivin 33 artiklasta:

33 artikla

1. Jäsenvaltioiden on edellytettävä, että ilmoitusvelvolliset ja tarvittaessa niiden johtajat ja työntekijät tekevät täysimittaista yhteistyötä

a) ilmoittamalla viipymättä omasta aloitteestaan rahanpesun selvittelykeskukselle, erityisesti epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen muodossa, kun ilmoitusvelvollinen tietää tai epäilee tai kun sillä on perusteltu syy epäillä, että varat, oli niiden suuruus mikä hyvänsä, ovat rikollisen toiminnan tuottamaa hyötyä tai liittyvät terrorismin rahoitukseen, ja vastaamalla tällaisissa tapauksissa rahanpesun selvittelykeskuksen lisätietopyyntöihin viipymättä; ja

b) toimittamalla rahanpesun selvittelykeskukselle suoraan sen pyynnöstä kaikki tarvittavat tiedot.

Kaikista epäilyttävistä liiketoimista, myös niiden yrityksistä, on ilmoitettava.

Direktiivin 2 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan b alakohdan soveltamisalaan kuuluviin juristeihin sovelletaan seuraavia erityissäännöksiä:

34 artikla

1. Poiketen siitä, mitä 33 artiklan 1 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat 2 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan a, b ja d alakohdassa tarkoitettujen ilmoitusvelvollisten osalta nimetä kyseisen alan soveliaan itsesääntelyelimen viranomaiseksi, joka vastaanottaa 33 artiklan 1 kohdassa tarkoitettut tiedot.

Nimetyt itsesääntelyelimen on tämän kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa toimitettava tiedot rahanpesun selvittelykeskukselle viipymättä ja niiden alkuperäisessä muodossa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 2 kohdan soveltamista.

2. Jäsenvaltiot eivät saa soveltaa 33 artiklan 1 kohdassa säädettyjä velvollisuuksia notaareihin, muihin itsenäisiin lakimiesammattin harjoittajiin, tilintarkastajiin, ulkopuolisiin kirjanpitäjiin ja veroneuvojiin niiden tietojen osalta, jotka nämä ovat saaneet joltakin asiakkaaltaan tai jostakin asiakkaastaan selvittäessään asiakkaansa oikeudellista asemaa tai suorittaessaan kyseistä asiakasta koskevaa puolustus- tai edustamistehtävää oikeuskäsittelyssä tai siihen liittyen, mukaan luettuna oikeuskäsittelyn käynnistämistä tai välttämistä koskeva neuvonta, riippumatta siitä, saadaanko tai hankitaanko tällaiset tiedot ennen käsittelyä, sen aikana tai sen jälkeen.

Tiivistetysti näissä kahdessa säännöksessä edellytetään, että juristi ilmoittaa kansalliselle rahanpesun selvittelykeskukselle, kun hän "tietää tai epäilee tai on perusteltu syy epäillä", että varat, jotka muodostavat osan liiketoimea, ovat rikollisen toiminnan tuottamaa hyötyä tai liittyvät terrorismin rahoitukseen. Jäsenvaltiot voivat antaa ilmoitusvelvollisuuden asianajajaliittojen hoidettavaksi, ja näin on myös tehty joissakin jäsenvaltioissa. Lisäksi ilmoitusvelvollisuudesta säädettyä juristeja koskevaa poikkeusta sovelletaan erittäin tiukasti rajoitetuissa olosuhteissa eli silloin, kun juristit selvittävät asiakkaansa oikeudellista asemaa tai puolustavat tai edustavat asiakasta oikeuskäsittelyssä.

Juristin ei pitäisi jatkaa asiakkaan asioiden hoitamista sen jälkeen, kun hän on tehnyt epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen rahanpesun selvityskeskukseen, muutoin kuin hyvin rajoitetuissa olosuhteissa:

35 artikla

1. Jäsenvaltioiden on edellytettävä, että ilmoitusvelvolliset eivät suorita liiketoimia, joiden ne tietävät tai epäilevät liittyvän rikollisen toiminnan tuottamaan hyötyyn tai terrorismin rahoitukseen, ennen kuin ne ovat saaneet päätökseen 33 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan a alakohdan mukaiset tarvittavat toimet ja noudattaneet asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisia rahanpesun selvittelykeskuksen tai toimivaltaisen viranomaisen muita erityisohjeita.

2. Jos 1 kohdassa tarkoitettujen liiketoimien suorittamatta jättäminen on mahdotonta tai todennäköisesti vaikeuttaisi yrityksiä jäljittää epäilyksenalaisen liiketoimen edunsaajia, kyseisten ilmoitusvelvollisten on ilmoitettava asiasta rahanpesun selvittelykeskukselle viipymättä liiketoimen jälkeen.

Juristin olisi luonnollisesti tutustuttava kansallisiin menettelyihin, jotka koskevat epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen lähettämistä rahanpesun selvittelykeskukselle.

Näiden ilmoitusvelvollisuuksien, myös seuraavassa osiossa käsiteltävän varoittamiskiellon, sekä juristin ja asiakkaan välisen luottamuksellisuuden suhdetta käsitellään jäljempänä osiossa ”Juristin ja asiakkaan välinen luottamuksellisuus”.

Varoittaminen

Rahanpesunvastaisen direktiivin 39 artiklassa oleva varoittamisen kieltävä säännös on juristien kannalta erittäin merkittävä:

39 artikla

1. Ilmoitusvelvolliset sekä niiden johtajat ja työntekijät eivät saa ilmaista asiakkaalle tai muille kolmansille henkilöille, että tietoja toimitetaan, aiotaan toimittaa tai on toimitettu 33 tai 34 artiklan mukaisesti tai että rahanpesua tai terrorismin rahoitusta koskeva analyysi on tekeillä tai saatetaan tehdä.

Juristi ei toisin sanoen saa kertoa asiakkaalle epäilyttävää liiketoimea koskevasta ilmoituksesta, jonka hän on tehnyt rahanpesun selvittelykeskukselle. Näiden vaatimusten rikkomisesta aiheutuu seuraamuksia, joita käsitellään jäljempänä. Tähän yleissääntöön on kuitenkin yksi poikkeus, josta säädetään direktiivin 39 artiklan 6 kohdassa:

39 artikla

6. Jos 2 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan a ja b alakohdassa tarkoitetut ilmoitusvelvolliset yrittävät saada asiakkaan luopumaan laittomaan toimintaan osallistumisesta, tätä ei pidetä tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna tietojen ilmaisemisenä.

Sitä, että juristi yrittää saada asiakkaan luopumaan rahanpesutoimen toteuttamisesta, ei toisin sanoen pidetä asiakkaan varoittamisena (vaikka asiakas saattaa arvata juristin epäilevän, että liiketoimeen saattaa liittyä rahanpesua). Juristilla vaikuttaa silti olevan velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta, mutta hän voi samaan aikaan edelleen yrittää saada asiakasta luopumaan siitä.

Direktiivin 39 artiklan 6 kohdassa ei kuitenkaan aseteta juristille oikeudellista velvoitetta yrittää saada asiakas luopumaan laittomiin toimiin osallistumisesta. Tätä silmällä pitäen 39 artiklan 6 kohdassa tarkoitettujen juristin toimien (asiakkaan saaminen luopumaan toimista) sekä 33 artiklan (velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta) ja 35 artiklan (toimien suorittamisesta pidättäytyminen) välinen suhde voidaan parhaiten ymmärtää seuraavassa järjestyksessä. Direktiivin 33 artiklaan sisältyy velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta: tällaisissa tapauksissa juristi ei saa jatkaa toimen suorittamista ennen kuin rahanpesun selvittelykeskus on antanut päätöksensä (35 artikla). Mahdollisia yrityksiä saada asiakas luopumaan laittomiin toimiin osallistumisesta, ei pidetä 39 artiklan 6 kohdan vastaisena rikoksena. Juristi ei kuitenkaan saa kertoa asiakkaalleen tehneensä ilmoituksen epäilyttävästä liiketoimesta.

Kun juristi on tehnyt ilmoituksen epäilyttävästä liiketoimesta, hänen olisi harkittava vakavasti asiakkaan puolesta toimimisen lopettamista välittömästi ilmoituksen tekemisen jälkeen, vaikka tällaisesta velvollisuudesta ei säädetäkään rahanpesunvastaisessa direktiivissä. Juristia saatetaan myöhemmin syyttää siitä, että hän on tiennyt laittomista toimista, vaikka rahanpesun selvittelykeskus ei antaisi kielteistä vastausta. Toisin sanoen epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tekemistä saatetaan käyttää juristia vastaan myöhemmissä oikeuskäsittelyissä.

Jos juristi saa asiakkaan lupumaan laittomaan toimeen osallistumisesta, hänellä ei ole velvollisuutta tehdä [ilmoitusta epäilyttävästä liiketoimesta](#).

”Tietää tai epäilee” tai ”on perusteltu syy epäillä” ja sanojen yleinen merkitys

Juristien on syytä panna merkille nämä 33 artiklan 1 kohdan a alakohtaan sisältyvät keskeiset sanat. Koska ilmoittamatta jättämiseen liittyy rikoksia (ks. jäljempänä ”Seuraamukset”), näiden sanojen merkitys on tärkeä.

Ilmaisu ”tietää” lienee suhteellisen selkeä. Tavallisesti ”tietäminen” tarkoittaa todellista tietoa. Herää kuitenkin kysymys, voidaanko juristien tahallista silmien sulkemista totuudelta pitää tietämisenä. Lainkäyttöalueilla saattaa olla asiasta omat tulkintansa, mutta lähtökohtaisesti vaatimuksen pitäisi olla, että mikään todellista tietoa vähäisempi ei riitä.

”Epäileminen” on subjektiivista. Jos juristi pitää liiketoimea epäilyttävänä, ei pitäisi odottaa, että hän tietää rikoksen tarkan luonteen tai että tietyt varat ovat varmasti rikoksesta saatuja varoja. Ei pitäisi vaatia, että epäily on selkeä tai perustuu vahvasti tiettyihin tosiseikkoihin. Taustalla pitäisi kuitenkin olla jonkintasoinen oletus, jota ei välttämättä voida pitää tietoon perustuvana käsityksenä mutta joka on vähintään enemmän kuin spekulatiota. Juristi on saattanut havaita jotakin epätavallista tai odottamatonta, eivätkä tosiseikat vaikuta tiedustelujen jälkeen tavanomaisilta tai kaupallisesti järkeviltä. Epäileminen ei tarkoita, että rahanpesun tapahtumisesta tarvitaan todisteita.

Edellä käsitellyt varoitusmerkit antavat osviittaa joistakin tavanomaisista seikoista, joiden yhteydessä hälytyskellojen pitäisi soida. Jos juristi ei ole vielä muodostanut epäilystä vaan on huolissaan asiasta esimerkiksi jonkin varoitusmerkin vuoksi, hän voi kysyä asiakkailta (tai muilta) lisäkysymyksiä. Tähän voi vaikuttaa se, mitä juristi jo tietää ja miten helppoa tiedusteluja on tehdä.

”Perusteltu syy epäillä” sisältää saman älyllisen ulottuvuuden kuin epäily, mutta ilmaisu on objektiivinen: Liittyykö asiaan tosiseikkoja, joiden perusteella rehellisen ja asianmukaista huolellisuutta noudattavan juristin olisi pitänyt tietää tai epäillä, että asiakas osallistuu rahanpesuun?

Tähän liittyy myös toinen tärkeä kysymys. Näiden sanojen merkitystä koskevat ohjeet pätevät vain jossakin määrin EU:n tasolla, koska nämä sanat voidaan määritellä kansallisessa lainsäädännössä ja mahdollisesti hieman eri tavoin eri jäsenvaltioissa.

Tämä koskee myös muita ilmoitusvelvollisuuksien yhteydessä käytettyjä sanamuotoja, kuten 34 artiklassa olevia ilmaisuja ”selvittäessään – – oikeudellista asemaa” tai ”oikeuskäsittelyssä”. Kyseisessä artiklassa säädetään ilmoittamiseen sovellettavasta poikkeuksesta, kun on kyse tiedoista, jotka juristit ovat saaneet ”selvittäessään asiakkaansa oikeudellista asemaa tai

suorittaessaan kyseistä asiakasta koskevaa puolustus- tai edustamistehtävää oikeuskäsittelyssä tai siihen liittyen”.

Kaikissa näissä tapauksissa on tärkeää, että juristi tuntee tarkan sanamuodon, jota käytetään hänen omalla kielellään laaditussa rahanpesunvastaisen direktiivin versiossa ja kansallisessa täytäntöönpanolainsäädännössä, sekä miten sanamuotoa yleensä tulkitaan. Kansallinen lainsäädäntö ei voi poiketa direktiivissä säädetyistä EU:n laajuudesta normista, mutta jos se poikkeaa siitä, sovelletaan direktiiviä. Sanojen merkityksen laajuudessa voi kuitenkin olla jonkin verran eroja jäsenvaltioiden välillä.

”Rikollinen toiminta”

Rahanpesunvastaisen direktiivin 33 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan juristin on tehtävä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta, ”kun ilmoitusvelvollinen tietää tai epäilee tai kun sillä on perusteltu syy epäillä, että varat, oli niiden suuruus mikä hyvänsä, ovat rikollisen toiminnan tuottamaa hyötyä tai liittyvät terrorismin rahoitukseen”.

Ilmaisu ”rikollinen toiminta” määritellään direktiivin 3 artiklan 4 alakohdassa seuraavasti:

3 artikla

4) ’rikollisella toiminnalla’ [tarkoitetaan] kaikenlaista rikollista osallistumista seuraavien vakavien rikosten tekemiseen:

a) direktiivin (EU) 2017/541 II ja III osastossa säädetyt terrorismirikokset, terroristiryhmään liittyvät rikokset ja terroritoimintaan liittyvät rikokset;

b) huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan vuonna 1988 tehdyn Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen a kohdassa tarkoitettut rikokset;

c) neuvoston puitepäätöksen 2008/841/YOS 1 artiklan 1 kohdassa määriteltyjen rikollisjärjestöjen toiminta;

d) Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta tehdyn yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohdassa ja 2 artiklan 1 kohdassa määritellyt petokset, ainakin törkeät petokset, jotka vaikuttavat unionin taloudellisiin etuihin;

e) lahjonta;

f) kaikki rikokset, välittömiin ja välillisiin veroihin liittyvät jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä määritellyt verorikokset mukaan luettuina, joista voi enimmillään seurata yli yhden vuoden pituinen vankeusrangaistus tai muu vapaudenrajoituksen käsittävä seuraamus, tai niiden valtioiden osalta, joiden oikeusjärjestelmässä on rikosten osalta vähimmäiskynnys, kaikki rikokset, joista voi vähimmillään seurata yli kuuden kuukauden pituinen vankeusrangaistus tai muu vapaudenrajoituksen käsittävä seuraamus;

Edellä olevan 3 artiklan tärkein osa on f alakohta, joka sisältää ”kaikki rikokset”. Se kattaa useimmat liiketoimet, joissa juristit avustavat. Säännös ei kuitenkaan kata kaikkea. Vaikka se

kattaa verorikokset, sitä sovelletaan vain niihin rikoksiin, joista voidaan määrätä f alakohdassa mainitut rangaistukset eli joista voi seurata yli vuoden pituinen vankeusrangaistus. Jos jäsenvaltiossa on rikosten osalta vähimmäiskynnys, määritelmä muuttuu siten, että se kattaa rikokset, joista voi vähimmillään seurata yli kuuden kuukauden pituinen vankeusrangaistus.

Sellaisia rikoksia koskevista epäilyksistä, jotka eivät kuulu tämän määritelmän piiriin, ei tarvitse ilmoittaa. On selvää, että juristien on tutustuttava kansalliseen lainsäädäntöön sisältyvään rikosten luetteloon.

TIETOSUOJA

Rahanpesunvastaisen direktiivin mukaisiin tietoihin sovelletaan yleistä tietosuojaa-asetusta ([asetus \(EU\) 2016/679](#)). Tietosuojaa-asetuksen kattava selittäminen ei kuulu tämän oppaan piiriin. Juristien on kuitenkin pidettävä mielessä sen säännökset käsitellessään asiakkaaseen liittyvää tietoa.

Rahanpesunvastaisen direktiivin 41 artiklassa käsitellään tietosuojakysymyksiä seuraavasti:

41 artikla

2. Ilmoitusvelvolliset saavat käsitellä henkilötietoja tämän direktiivin perusteella ainoastaan 1 artiklassa tarkoitetun rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi, eikä tietoja saa edelleenkäsitellä kyseisten tarkoitusten vastaisella tavalla. Henkilötietojen käsittely tämän direktiivin perusteella muihin tarkoituksiin, kuten kaupallisiin tarkoituksiin, on kielletty.

3. Ilmoitusvelvollisten on annettava uusille asiakkaille [yleisen tietosuojaa-asetuksen] mukaiset tiedot ennen liikesuhteen aloittamista tai yksittäisen liiketoimen suorittamista. Näihin tietoihin on erityisesti sisällytettävä yleinen ilmoitus ilmoitusvelvollisten tämän direktiivin mukaisista oikeudellisista velvoitteista, kun kyse on henkilötietojen käsittelemisestä tämän direktiivin 1 artiklassa tarkoitetun rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi.

4. Edellä 39 artiklan 1 kohdassa säädetyn salassapitovaatimuksen soveltamiseksi jäsenvaltioiden on hyväksyttävä lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, joilla kokonaan tai osittain rajoitetaan rekisteröidyn oikeutta päästä omiin henkilötietoihinsa, siltä osin kuin tällainen osittainen tai täydellinen rajoitus on tarpeellinen ja oikeasuhteinen toimenpide demokraattisessa yhteiskunnassa ottaen huomioon asianomaisen henkilön oikeudet edut, jotta

a) ilmoitusvelvollinen tai toimivaltainen kansallinen viranomainen voi suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti tätä direktiiviä sovellettaessa; tai

b) vältetään asettamasta esteitä virallisille tai oikeudellisille tiedusteluille, analyyseille, tutkimuksille tai menettelyille tätä direktiiviä sovellettaessa sekä varmistetaan, ettei rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estäminen, paljastaminen ja selvittäminen vaarannu.

Näistä säännöksistä ja yleisen tietosuojaa-asetuksen yleisestä soveltamisesta aiheutuu joitakin seurauksia.

Ensinnäkään juristi ei voi käyttää asiakkaan tuntemisvelvollisuuden tai minkä tahansa muun rahanpesunvastaisen direktiivin sisältämän säännöksen nojalla hankittuja tietoja mihinkään muuhun tarkoitukseen, kuten markkinointiin tai voittojen tavoitteluun.

Toisekseen juristin harjoittaman tietojenkäsittelyn oikeusperustana ei ole asiakkaan suostumus, eikä se ole riippuvainen asiakkaan suostumuksesta. Yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklassa vahvistetaan tietojenkäsittelylle kuusi laillista perustetta, joista yksi on asiakkaan suostumus. Loput voidaan päätellä 6 artiklasta:

Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetun asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) 6 artikla

Käsittelyn lainmukaisuus

1. Käsittely on lainmukaista ainoastaan jos ja vain siltä osin kuin vähintään yksi seuraavista edellytyksistä täyttyy:

a) rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojensa käsittelyyn yhtä tai useampaa erityistä tarkoitusta varten;

b) käsittely on tarpeen sellaisen sopimuksen täytäntöön panemiseksi, jossa rekisteröity on osapuolena, tai sopimuksen tekemistä edeltävien toimenpiteiden toteuttamiseksi rekisteröidyn pyynnöstä;

c) käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi;

d) käsittely on tarpeen rekisteröidyn tai toisen luonnollisen henkilön elintärkeiden etujen suojaamiseksi;

e) käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi;

f) käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttamiseksi, paitsi milloin henkilötietojen suoja edellyttävät rekisteröidyn edut tai perusoikeudet ja -vapaudet syrjäyttävät tällaiset edut, erityisesti jos rekisteröity on lapsi.

Ensimmäisen alakohdan f alakohtaa ei sovelleta tietojenkäsittelyyn, jota viranomaiset suorittavat tehtäviensä yhteydessä.

Asiakkaan suostumuksen lisäksi juristin harjoittamaan tietojenkäsittelyyn sovelletaan kahta muuta perustetta. Toinen näistä on tapaus, jossa ”käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi”. Koska rahanpesunvastaisessa direktiivissä edellytetään, että juristi hankkii ja säilyttää tietyt tiedot (ks. 40 artikla edellisessä osiossa), juristin oikeusperusta rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnan yhteydessä voi kuulua yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa mainitun ”lakisääteisen velvoitteen” piiriin.

Se voi kuitenkin kuulua myös 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan piiriin, jossa ”käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan

käyttämiseksi”. Tämä johtuu siitä, että rahanpesunvastaisen direktiivin 43 artiklassa todetaan nimenomaisesti, että ”[t]ämän direktiivin mukaista henkilötietojen käsittelyä 1 artiklassa tarkoitettun rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi pidetään [yleisen tietosuoja-asetuksen] mukaisena yleistä etua koskevana asiana”.

Kolmanneksi yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiseen asiakkaan tiedonsaantioikeuteen sovelletaan poikkeusta, joka liittyy varoittamista koskeviin säännöksiin. Varoittamisella on selkeä suhde tietosuojaan, koska jos asiakkaalla olisi oikeus nähdä, että ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehty, se tekisi tyhjäksi varoittamista koskevan kiellon.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa säädetään jo tällaisen rajoituksen mahdollisuudesta, ja sen johdanto-osassa mainitaan nimenomaisesti tällainen rajoitus toteamalla, että ”[t]ämä on tärkeää esimerkiksi rahanpesun torjunnan – – puitteissa”.

Sen johdosta rahanpesunvastaisessa direktiivissä todetaan selvästi, että jäsenvaltioiden on toteutettava tiedoista varoittamiseen liittyviä toimia (siksi direktiivin 41 artiklassa viitataan 39 artiklaan) antamalla lainsäädäntöä, jolla rajoitetaan asiakkaan pääsyä kyseisiin tietoihin. Juristien on oltava tietoisia oman jäsenvaltionsa lainsäädännön sisällöstä ja soveltamisalasta tältä osin.

JURISTIN JA ASIAKKAAN VÄLINEN LUOTTAMUKSELLISUUS

Johdanto

Edellä esitetyt rahanpesunvastaisen direktiivin 33–35 ja 39 artiklan säännökset eivät ole ainoastaan keskeinen osa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntajärjestelmää, vaan ne liittyvät myös yhteen juristin ja asiakkaan välisen suhteen peruseriaatteista eli luottamuksellisuuteen ja täyteen luottamukseen, jonka olisi vallittava juristin ja asiakkaan välillä. Yleisnimitys ”juristin ja asiakkaan välinen luottamuksellisuus” kattaa tässä oppaassa salassapitovelvollisuutta ja asianajosalaisuutta koskevat yleiset käsitteet.

Juristin ja asiakkaan välisen luottamuksellisuuden merkitystä ja seurauksia käsittelevä olennainen EU:n teksti on peräisin asiasta AM & S (*AM & S Europe Limited v. Euroopan yhteisöjen komissio*, asia 155/79):

”Yhteisön oikeus pohjautuu siihen, että jäsenvaltiot ovat paitsi taloudellisessa myös oikeudellisessa vuorovaikutussuhteessa, ja siksi on otettava huomioon jäsenvaltioiden oikeusjärjestysten yhteiset periaatteet ja käsitykset luottamuksellisuuden suojaamisesta erityisesti tietyn asianajajien ja näiden asiakkaiden välisen tiedon kulun osalta. Luottamuksellisuus johtuu siitä kaikissa jäsenvaltioissa merkitykselliseksi tunnustetusta vaatimuksesta, jonka mukaan henkilöllä on oltava mahdollisuus vapaasti kääntyä asianajajan puoleen, jonka ammatillisena tehtävänä on antaa riippumattomia oikeudellisia neuvoja niitä tarvitseville.”

Tuomioistuin käsitteli asiaa uudelleen yli 20 vuotta myöhemmin yhdistetyissä asioissa T-125/03 ja T-253/03 (*Akzo Nobel Chemicals Ltd ja Akros Chemicals Ltd v. Euroopan yhteisöjen komissio*). Edellä esitetty keskeinen periaate vahvistettiin tässä myöhemmässä asiassa, jossa

tuomioistuimien totesi myös, että tämä periaate ”liittyy läheisesti sellaiseen käsitykseen asianajajan tehtävästä, jonka mukaan asianajaja avustaa oikeudenhoidon toteuttamisessa”.

Tämä on itse asiassa kansainvälisesti tunnustettu periaate. IBA on julkaissut juristin ammatin harjoittamisen kansainvälisiä periaatteita koskevan julkaisun ”[International Principles on Conduct for the Legal Profession](#)”, jonka periaatteessa 4 todetaan seuraavaa:

Juristin on aina säilytettävä nykyisten ja entisten asiakkaidensa asioihin liittyvä luottamuksellisuus ja hänelle on annettava mahdollisuus suojella sitä, jollei laissa ja/tai sovellettavissa ammatillista toimintaa koskevissa säännöissä toisin sallita tai edellytetä.

Juristin ja asiakkaan välisestä luottamuksellisuudesta käytetään eri nimiä, ja siihen sovelletaan eri sääntöjä eri lainkäyttöalueilla.

Joillakin lainkäyttöalueilla juristin ja asiakkaan välistä luottamuksellisuutta koskevissa laeissa ja säännöissä asetetaan nimenomaisia velvoitteita juristille. Toisilla lainkäyttöalueilla luottamuksellisten tietojen suoja on toteutettu ottamalla käyttöön ”erivapauksia” tavanomaisista säännöistä, joiden mukaan tiedot on ilmaistava.

Peruseriaate on kuitenkin kaikkialla sama ja monissa maissa laissa säädetty: juristi ei saa ilmaista asiakkaaltaan luottamuksellisesti saamia tietoja millekään kolmannelle osapuolelle, viranomaiset ja oikeuslaitos mukaan lukien.

Lisäksi yleissääntönä on, että juristin ja asiakkaan välisen luottamuksellisuuden tarjoama suoja ei koske tapauksia, joissa juristi tietoisesti auttaa tai avustaa asiakkaitaan laittomassa toiminnassa tai yllyttää siihen – tässä tapauksessa rahan pesemiseksi tai terrorismin rahoituksessa avustamiseksi. Juristi syyllistyisi tällöin lähes varmasti rikokseen. Lisäksi yleensä alan sääntelyviranomaisen kohdistaisi kurinpitotoimia juristiin.

Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö

Rahanpesunvastaisen direktiivin mukaiset ilmoitusvelvollisuudet eivät ole ristiriidassa edellä käsitellyn periaatteen kanssa sellaisena kuin sitä on tulkittu unionin lainsäädännössä. Tämä on vahvistettu eräässä Euroopan unionin tuomioistuimen ja eräässä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsittelemässä asiassa.

Euroopan unionin tuomioistuimen käsittelemässä asiassa [Ordre des barreaux francophones et germanophone ym. v. Conseil des ministres](#) (asia C-305/05) yksi Belgian asianajajaliitoista nosti tätä koskevan kanteen. Tuomioistuin päätti kuitenkin, että ilmoitusvelvollisuudet eivät loukkaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa taattua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Perusteluna oli, että ilmoitusvelvollisuuksia sovelletaan juristeihin ainoastaan sikäli kuin he osallistuvat asiakkaansa puolesta tiettyjen, lähinnä rahoitustoimintaan liittyvien tai kaupallisten, liiketoimien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Yleisesti ottaen nämä toimet tapahtuvat luonteensa vuoksi asiayhteydessä, jolla ei ole mitään tekemistä oikeuskäsittelyn kanssa. Ne ovat näin ollen kanteen perustana olleen oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden soveltamisalan ulkopuolella.

Tuomioistuin lisäsi, että siitä hetkestä lähtien, jolloin juristia pyydetään suorittamaan puolustus- tai edustamistehtävä tuomioistuimessa tai antamaan neuvoja oikeudenkäynnin käynnistämiseksi tai sen välttämiseksi, kyseinen juristi vapautetaan ilmoitusvelvollisuuksista riippumatta siitä, saadaanko tai hankitaanko tällaiset tiedot ennen käsittelyä, sen aikana vai sen jälkeen. Tuomioistuimen mukaan tällainen vapautus merkitsee asiakkaan oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden säilyttämistä.

Samankaltaista asiaa on käsitelty myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa asiassa *Michaud v. France* (hakemus nro 12323/11). Asia liittyi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan, ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että vaikka ihmisoikeussopimuksen 8 artikla suojelee perusoikeutta ammattisalaisuuteen, sen edellyttäminen, että juristit ilmoittavat epäilyistä, ei tarkoita, että kyseiseen oikeuteen olisi puututtu liiallisesti.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin perusti päätöksensä yleiseen etuun, jota rahanpesun torjunta palvelee, sekä takuuseen, jonka 34 artiklan 2 kohdassa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalan ulkopuolelle jättäminen tarjoaa (oikeuskäsittelyyn liittyvässä toiminnassa tai juristien toimiessa juridisen neuvonantajan ominaisuudessa). Lisäksi Ranskan lainsäädännössä ammattisalaisuuden suojaamiseksi on otettu käyttöön ylimääräinen suodatin säätämällä, että juristit eivät toimita ilmoituksiaan suoraan rahanpesun selvittelykeskukselle vaan asianajajaliiton puheenjohtajalle.

EU-tasolla käsiteltyjen asioiden lisäksi voi olla kansallisia asioita, jotka saattavat vaikuttaa direktiivin täytäntöönpanoon paikallisesti. Yksi esimerkki on Belgian perustuslakituomioistuimessa käsitelty epäilyttävien liiketoimien ilmoittamista koskeva asia (24. syyskuuta 2020 tehty päätös nro 114/2020).

Päätelmät

Rahanpesunvastaisen direktiivin, juristin ja asiakkaan välisen luottamuksellisuuden sekä EU:n oikeuskäytännön välinen vuorovaikutus tarkoittaa, että ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehtävä direktiivissä vahvistettujen erityisten olosuhteiden sekä oikeuskäytännön mukaisesti, jotta varmistetaan, ettei Euroopan ihmisoikeussopimusta tai Euroopan unionista tehtyä sopimusta loukata. Jos juristi ei tee ilmoitusta vaadituissa tapauksissa, ilmoittamatta jättäminen saattaa juristin alttiiksi rahanpesurikosta koskevalle syytteelle (ks. jäljempänä).

Direktiivin vaatimuksia sovelletaan kuitenkin vain tiettyjen parametrien puitteissa:

- Vaatimuksia sovelletaan direktiivin 2 artiklan 1 kohdan 3 alakohdassa tarkoitetun määritelmän piiriin kuuluviin juristeihin ja liiketoimiin.
- Vaikka juristit ja liiketoimet sisältyisivät kyseiseen määritelmään, ilmoittamisesta on 34 artiklan 2 kohdassa vahvistettuja poikkeuksia.
- On muitakin tärkeitä ilmoittamiseen liittyviä määritelmiä, kuten ”rikollinen toiminta”, joka on epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen laukaiseva tekijä (ja siihen vaikuttaa se, miten yksittäiset jäsenvaltiot ovat määritelleet rahanpesurikoksen).

Näiden tiukkojen rajojen ulkopuolella ei sovelleta direktiivissä säädettyjä ilmoittamista koskevia vaatimuksia vaan tavanomaisia juristin ja asiakkaan välistä luottamuksellisuutta koskevia sääntöjä. Lisäksi juristin on oltava tietoisia siitä, onko heidän lainkäyttöalueensa hyödyntänyt 34 artiklan 1 kohtaan sisältyvää poikkeusta, jonka nojalla juristi voi ilmoittaa epäilyistä asianajajaliitolle ja asianajajaliitto on vastuussa niiden välittämisestä eteenpäin rahanpesun selvittelykeskukselle.

Vain silloin, kun ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehty tiukasti direktiivin 33 artiklan vaatimusten mukaisesti, voidaan olettaa, ettei juristin ja asiakkaan välistä luottamuksellisuutta ole loukattu. Siksi juristin ei pitäisi tehdä ilmoitusta epäilyttävästä liiketoimesta ainoastaan suojellakseen itseään ja varovaisuussyistä, koska tällöin riskinä on, että hän rikkoo luottamuksellisuutta koskevia velvoitteitaan.

RAJATYLITTÄVÄT NÄKÖKOHDAT

Tapausten rajatylittävä luonne saattaa aiheuttaa useita ongelmia, jotka johtuvat siitä, että juristi työskentelee muilla lainkäyttöalueilla sijaitseville tai toimiville asiakkaille.

EU:n sisällä

Koska rahanpesunvastainen direktiivi on EU:n laajuinen, sen vähimmäisvaatimukset on pantava täytäntöön kaikkialla. Eräät jäsenvaltiot ovat kuitenkin menneet vähimmäisvaatimuksia pidemmälle, ja eri lainkäyttöalueilla on joka tapauksessa otettu käyttöön erilaisia menetelmiä. Joissakin tapauksissa juristin on tehtävä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta suoraan rahanpesun selvittelykeskukselle ja toisissa taas asianajajaliitolle. Tämä tarkoittaa, että juristin on tunnettava toisen jäsenvaltion soveltama rahanpesun torjuntajärjestelmä, mikä onnistuu todennäköisesti varmimmin kysymällä neuvoa kyseisessä jäsenvaltiossa toimivalta juristilta.

Tiettyihin osa-alueisiin liittyy erityisiä ongelmia:

- Asiakkaan tuntemisvelvollisuuteen liittyvien tehtävien antaminen toisessa jäsenvaltiossa sijaitseville kolmansille osapuolille – direktiivin 26 artiklan vaatimukset on mainittu jo edellä.
- Juristin ja asiakkaan välinen luottamuksellisuus – ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta saatetaan tehdä eri tavoilla, kuten edellä todettiin, mutta lisäksi juristin ja asiakkaan välisen luottamuksellisuuden soveltamisalassa ja soveltamisessa voi olla eroja, joten se on tarkistettava huolellisesti.
- Asiakirjat saattavat olla vieraalla kielellä tai liittyä instituutioihin, jotka eivät ole juristille tuttuja, mikä tarkoittaa, että juristin on toteutettava asianmukaisia toimia varmistuakseen kohtuudella siitä, että asiakirjat todella ovat todisteita siitä, mistä niiden pitäisi olla, kuten asiakkaan henkilöllisyydestä.

SEURAAMUKSET

Johdanto

Rahanpesunvastaisen direktiivin 59 artiklassa todetaan, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytössä on hallinnollisia seuraamuksia ainakin silloin, kun seuraavissa otsakkeissa vahvistettuja vaatimuksia rikotaan vakavasti, toistuvasti, järjestelmällisesti tai näitä ominaisuuksia yhdistellen:

- Asiakkaan tuntemisvelvollisuus (10–24 artikla)
- Epäilyttävistä liiketoimista ilmoittaminen (33–35 artikla)
- Tietojen säilyttäminen (40 artikla)
- Sisäiset tarkastukset (45 ja 46 artikla).

Lisäksi 59 artiklassa todetaan, että näissä tapauksissa on sovellettava vähintään seuraavia seuraamuksia:

59 artiklan 2 kohta

– – *hallinnollisiin toimenpiteisiin ja seuraamuksiin, joita voidaan soveltaa, kuuluvat ainakin seuraavat:*

a) julkinen lausuma, jossa ilmoitetaan kyseinen luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö ja rikkomisen luonne;

b) määräys, jossa kyseistä luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä vaaditaan lopettamaan menettely ja olemaan toistamatta sitä;

c) jos ilmoitusvelvollisella on oltava toimilupa, toimiluvan peruminen tai keskeyttäminen;

d) väliaikainen kieltö, jolla ilmoitusvelvollisessa johtotehtävissä toimivaa henkilöä tai muuta luonnollista henkilöä, jonka katsotaan olevan vastuussa rikkomisesta, kielletään hoitamasta johtotehtäviä ilmoitusvelvollisissa;

e) hallinnolliset taloudelliset enimmäisseuraamukset, jotka ovat määrältään vähintään kaksi kertaa niin suuret kuin rikkomisesta saatu hyöty, jos hyöty on määritettävissä, tai vähintään 1 000 000 euroa.

Seuraamusten tasosta päätettäessä huomioon otettavista tekijöistä todetaan 60 artiklan 4 kohdassa seuraavaa:

60 artikla

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset viranomaiset ottavat hallinnollisten seuraamusten tai toimenpiteiden tyypistä ja tasosta päättäessään huomioon kaikki merkitykselliset olosuhteet, mukaan luettuina tapauksen mukaan seuraavat:

a) rikkomisen vakavuus ja kesto;

b) vastuussa olevan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön vastuun aste;

c) vastuussa olevan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön varallisuus, jonka osoittavat esimerkiksi vastuussa olevan oikeushenkilön kokonaisliikevaihto tai vastuussa olevan luonnollisen henkilön vuosiansiot;

d) vastuussa olevan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön rikkomisesta saama hyöty, jos se on määritettävissä;

e) rikkomisen kolmansille osapuolille aiheuttamat tappiot, jos ne ovat määritettävissä;

f) vastuussa olevan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön halukkuus tehdä yhteistyötä toimivaltaisen viranomaisen kanssa;

g) vastuussa olevan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön aiemmat rikkomiset.

Lisäksi 61 artikla sisältää suojatoimia, jotka koskevat viranomaisille rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevien säännösten rikkomisesta ilmoittavia henkilöitä.

On selvää, että juristin on tunnettava rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevien sääntöjen rikkomiseen sovellettavat omat kansalliset lakinsa niin hallinto- kuin rikosoikeuden alalla, koska ne saattavat olla vähimmäisvaatimuksia tiukempia.

Rikosta koskevat vaatimukset

Rikoksia koskevan sanamuodon sovittaminen kansalliseen oikeusjärjestykseen jätetään jäsenvaltioiden tehtäväksi. Voidaan kuitenkin olettaa, että päärikosten, kuten epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tekemättä jättämisen, yhteydessä syyttäjän on osoitettava, että asiaan liittyvät varat ovat rikollisia varoja eli 3 artiklan 4 alakohdassa tarkoitettulla rikollisella toiminnalla hankittuja varoja tai omaisuutta. Tämä tarkoittaa, että syyttäjän on osoitettava, että varat on hankittu rikollisella toiminnalla ja että väitetyn rikoksen tapahtumahetkellä juristi tiesi tai epäili, että ne oli hankittu rikollisella toiminnalla.

Ilmoittamatta jättämistä koskevissa rikoksissa juristin on kerrottava, tiesikö tai epäilikö hän tai oliko hänellä perusteltua syytä epäillä asiaa. Nämä termit määriteltiin jo tarkemmin tämän oppaan kohdassa "Ilmoitusvelvollisuudet".

LIITE 1 – SUURIRISKISET KOLMANNET MAAT

Tämä luettelo saattaa muuttua – ks. [komission delegoitu asetus \(EU\) 2016/1675](#).

Nro	Suuririskinen kolmas maa
1	Afganistan
2	Bahama
3	Barbados
4	Botswana
5	Kambodža
6	Pohjois-Korea
7	Ghana
8	Iran
9	Irak
10	Jamaika
11	Mauritius
12	Mongolia
13	Myanmar/Burma
14	Nicaragua
15	Pakistan
16	Panama
17	Syyria
18	Trinidad ja Tobago
19	Uganda
20	Vanuatu
21	Jemen
22	Zimbabwe

